

Олександр Коваленко,
завідувач відділу атестації педагогічних
кадрів Донецького облІППО

ДОНЕЧЧИНА: АТЕСТАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Учитель більше не джерело знань,
він має навчити вчитись.*

Паул Пшенічка

Реалізація основних положень **Концепції «Нова українська школа»**, яка втілюється у життя на теренах України із грудня 2016 року, вимагає [2]:

Вимоги:

1. забезпечення проведення докорінного та системного перезавантаження загальної середньої освіти через ухвалення нових державних стандартів, розроблених з урахуванням компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості;
2. запровадження принципу педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці учня, учителя і батьків;
3. запровадження принципу дитиноцентризму;
4. створення нової структури школи, що дасть змогу засвоїти новий зміст освіти та набути ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості;
5. децентралізації та ефективного управління загальною середньою освітою, що сприятиме реальній автономії школи;
6. підвищення матеріальної мотивації вчителя, надання академічної свободи та стимулювання до професійного зростання.

Сьогдення вимагає педагога нової формації: високопрофесійного, компетентного, сповненого новаторських ідей, здатного втілювати в повсякденну практику інноваційні підходи до організації освітнього процесу. Педагога вмотивованого, який має необмежену свободу творчості й розвивається професійно, здатного до постійного самовдосконалення.

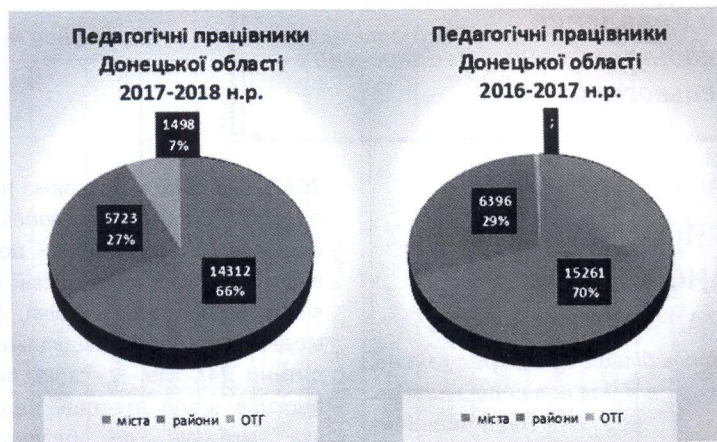
Ключові концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа» втілює в собі **регіональна Програма розвитку освіти «Освіта Донеччини в європейському вимірі.**

2017-2020 роки». Програма передбачає створення в області умов для забезпечення *готовності вчителя до нової ролі* – ролі лідера, який може вести за собою, любить свій предмет і фахово його викладає; учителя – коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини [4]. Це, у свою чергу, потребує нових підходів щодо атестації педагогічних працівників, яка мотивує до безперервного підвищення кваліфікації, зумовлює покращення якості освіти та підвищення соціального статусу педагога, а також є кроком уперед до створення системи безперервної освіти педагогічних працівників на засадах демократизму, відкритості й колегіальності, гуманного й доброзичливого ставлення до педагогічного працівника.

На забезпечення організації перспективного та поточного планування атестації педагогічних працівників, створення організаційно-методичного забезпечення процесів атестації у відповідності з чинними нормативно-правовими актами, системи науково-методичного супроводу спрямована діяльність відділу атестації педагогічних кадрів Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Одним із напрямків діяльності відділу є аналіз кадрового потенціалу педагогічних працівників Донецької області, що впливає на стан, стабільність, результативність системи освіти та її окремих аспектів. Кадровий потенціал освітян характеризується рівнем професійно-кваліфікаційної підготовки та особистісними, психологічними якостями тощо.

Загальна кількість педагогічних працівників області на кінець 2017-2018 навчального року (без тимчасово окупованих територій Донецької області), за даними управлінь, відділів освіти міст, районів, об'єднаних територіальних громад, становить 21 553 особи, із яких 93 % – жінки. Рік пройшов під гаслом активізації утворення об'єднаних територіальних громад Донецької області, у яких почали функціонувати опорні школи та школи-філії, де кількість педагогічних працівників із 139 (1 %) у 2016-2017 навчальному році збільшилася до 1 498 осіб (7 %) у 2017-2018 навчальному році (діаграма 1). Відповідно статистичні дані свідчать про зменшення на 4 % кількості педагогів у містах – до 14 312 осіб і на 2 % у районах – до 5 723 осіб, та збільшення на 6 % освітян в об'єднаних територіальних громадах.

Діаграма 1

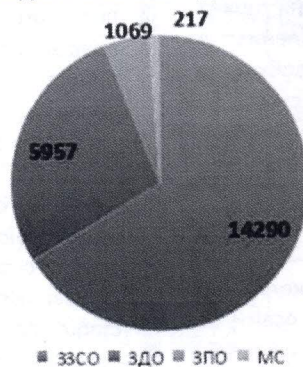
Із загальної кількості педагогічних працівників свою діяльність здійснюють (діаграма 2):

- 14 290 осіб – у закладах загальної середньої освіти;

- 5 957 осіб – у закладах дошкільної освіти;
- 1 069 осіб – у закладах позашкільної освіти;
- 217 осіб – у методичних службах.

Діаграма 2

Кількість педагогів за закладами освіти 2018 рік

Важливим показником кваліфікації фахівців є рівень освіти. Протягом двох навчальних років поспіль показником стабільності освітнього та професійного рівня кадрового потенціалу освітян Донеччини є те, що 83 % педагогічних працівників мають повну вищу освіту (діаграма 3). Високий

рівень кадрового потенціалу системи освіти області суттєво впливає на подальший розвиток інноваційної економіки шляхом підготовки якісних випускників закладів освіти – майбутніх кваліфікованих фахівців для всіх сфер ринку праці.

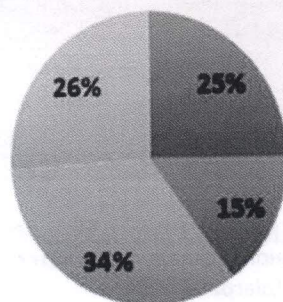
Діаграма 3

Рівень кваліфікації освітян Донеччини є стабільно високим показником («вищу» та «першу» кваліфікаційні категорії мають 60 % педагогічних працівників) і свідчить про можливість подальшого підвищення якості

освітнього процесу та його результативності на всеукраїнському рівні через упровадження інновацій, підвищення кваліфікації у міжтестастійний період та саморозвиток педагогів (діаграма 4).

Діаграма 4

Рівні кваліфікації педагогів
2018 р.

■ "спеціаліст" ■ "II категорія" ■ "I категорія" ■ "вища категорія"

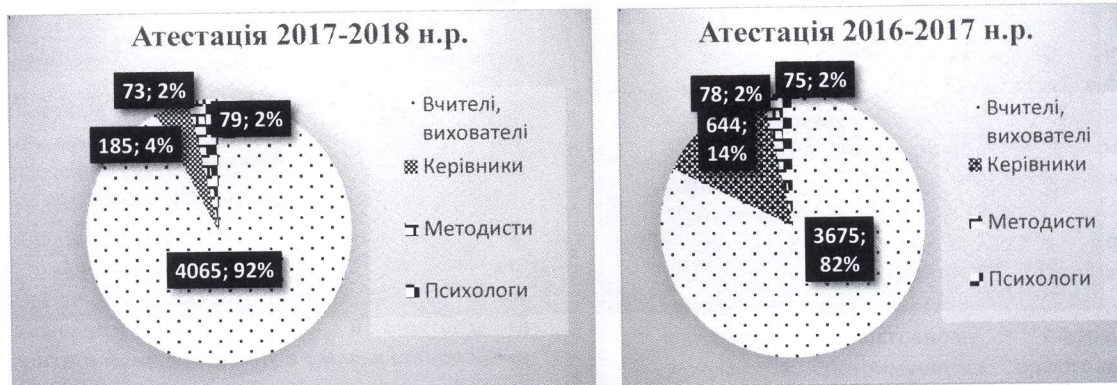
Атестаційна кампанія 2017-2018 навчального року свідчить, що атестація не тільки успішно виконує мотивуючу функцію в сучасних умовах становлення Нової української школи. Вона закріплює системну та ефективну роботу в режимі інноваційних змін, забезпечує формування професійної мобільності та конкурентоспроможності педагогів у контексті сучасних вимог швидкозмінного суспільства [3]. З огляду на це в закладах освіти Донеччини здійснюється системна робота щодо посилення ролі атестації як стимулу розвитку творчої ініціативи, професійного росту педагогів.

Відповідно до законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту», наказу Департаменту освіти і науки Донецької обласної державної адміністрації від 18.09.2017 № 389 «Про проведення атестації педагогічних працівників у 2017-2018 навчальному році» була організована атестація педагогічних працівників Донецької області. Базовим документом, що регламентує порядок атестації педагогічних працівників, є Типове положення про атестацію педагогічних

працівників, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 6 жовтня 2010 року № 930, зареєстроване у Міністерстві юстиції України 14 грудня 2010 року за № 1255/18550, із змінами, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 20 грудня 2011 року № 1473, який зареєстровано у Міністерстві юстиції України 10 січня 2012 року за № 14/20327, та наказом Міністерства освіти і науки України від 8 серпня 2013 року № 1135, який зареєстровано у Міністерстві юстиції України 16 серпня 2013 року за № 1417/23949 (далі – Типове положення).

У 2017-2018 навчальному році атестацію пройшли 4 417 педагогічних працівників Донецької області, що складає 20,5 % від їх загальної кількості (у межах планових показників, які складають 20 % педагогів щорічно). Із загальної кількості атестованих у 2017-2018 навчальному році: 92 % – це вчителі й вихователі (більше минулого року на 10 %); 4 % – керівні кадри закладів освіти (менше минулого року на 10 %); незмінні показники два роки поспіль по 2 % – методисти методичних служб та психологи (діаграма 5).

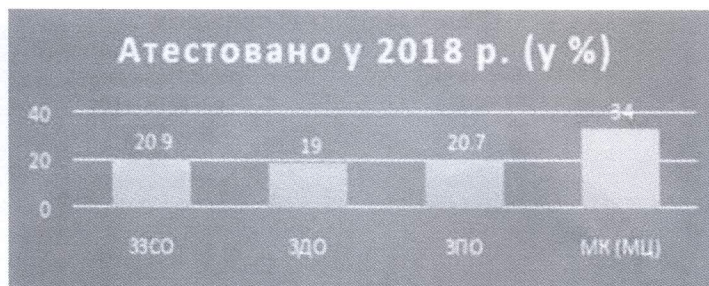
Діаграма 5

Відповідно розподіл педагогічних працівників за закладами освіти (діаграма 6) свідчить про те, що більшість із них (2 989 осіб) працюють у системі

загальної середньої освіти; 1 133 – у закладах дошкільної освіти; 221 – у позашкільній освіті та 74 – у методичних службах міст, районів, ОТГ.

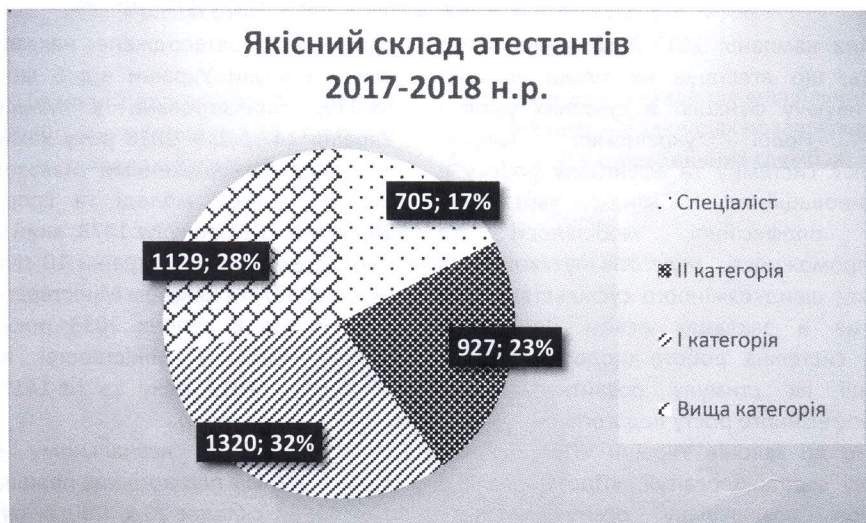
Діаграма 6

Високий потенціал освітян Донеччини підтверджують статистичні дані якісного складу атестації 2017-2018 навчального року (діаграма 7):

60 % всіх атестованих – учителі «вищої» та «I категорії».

Діаграма 7

Про майстерність педагогічних працівників, які атестувалися у 2017-2018 навчальному році і досягли

високих показників у роботі, свідчить присвоєння педагогічних звань (діаграма 8).

Діаграма 8

Атестація професійної діяльності педагогів впливає на якість освітнього процесу, на його результативність, забезпечує здійснення інноваційних процесів, веде до саморозвитку педагогів, що також сприяє розвитку учнів. Підтвердженням цього є значне підвищення за

2018 рік результативності участі команди області у Всеукраїнських учнівських предметних олімпіадах, турнірах та конкурсах порівняно з 2015-2017 роками. Це свідчить про системний підхід до організації та проведення атестації відповідними атестаційними

комісіями I (закладів освіти) та II (міських/районних) рівнів.

Деталізований аналіз підсумків атестації області щодо динаміки змін кваліфікаційних категорій (діаграма 9) демонструє зростання відсотка педагогів, які підвищили кваліфікаційні категорії з 29,7% у 2017 році до 34,3% у 2018. За підсумками атестації у 2018 році присвоєно більш високу кваліфікаційну категорію 1 517 педпрацівникам (у 2017 році – 1 332), підтверджено категорію 1 942

освітянами (у 2017 році – 1 738). Така динаміка свідчить про підвищення мотивації педагогічних працівників до професійного зростання під час проходження атестації у зв'язку зі становленням Нової української школи та впровадженням у дію нового Закону України «Про освіту», який докорінно змінює підходи до матеріального стимулювання педагогів, підвищує статус професії та конкурентоспроможність на ринку праці [1].

Діаграма 9

Аналіз підсумків атестаційного періоду 2017-2018 навчального року демонструє те, що атестація стала більш впливовим чинником професійного зростання педагогів, підвищення ефективності та якості організації освітньої діяльності.

Тож з метою закріплення позитивних тенденцій підсумків атестації 2017-2018 навчального року на засіданнях серпневих студій керівників закладів освіти важливо акцентувати увагу педагогічної спільноти на місії атестації – забезпеченні, у межах своєї компетенції, реалізації стратегічних завдань суспільства та освітянської галузі щодо розвитку творчої ініціативи, підвищенні рівня професійної компетентності та якості педагогічної праці в умовах Нової української школи [1, 2].

Керівникам закладів освіти всіх типів рекомендуємо:

1. проаналізувати правові наслідки впровадження нового Закону України «Про освіту» щодо атестації педагогічних працівників та впровадження механізму добровільної сертифікації педагогів з 1 січня 2019 року;
2. визначити місце атестації, її стратегію та пріоритети функціонування в умовах становлення Нової української школи [1, 2];
3. обговорити підсумки атестації 2017-2018 навчального року, приділити увагу важливості системного, цілеспрямованого процесу

самовдосконалення педагогів, визначення ними власної траєкторії професійного зростання та розвитку фахових компетентностей;

4. проаналізувати якість атестаційних матеріалів та їх оформлення, представити кращі зразки атестаційних матеріалів на виставках у межах педагогічних серпневих студій;
5. обговорити та визначити найбільш доцільні підходи щодо організації та проведення атестації педагогічних працівників 2018-2019 навчального року в регіоні з урахуванням результатів атестації минулого року;
6. зосередити діяльність на пріоритетних напрямках організації атестації [1, 5]:

- суворо дотримуватися вимог Типового положення про атестацію, організувати системне опрацювання нормативно-правової документації з питань атестації керівниками закладів освіти, членами атестаційних комісій, працівниками методичних служб;
- дотримуватись норм діловодства при оформленні наказів, протоколів, атестаційних листів та характеристик, особливу увагу приділяти змістовному оформленню документів, дотримуватися орфографічного режиму та ділового стилю;

- під час підготовки, організації та проведення атестації врахувати зміну нормативної бази щодо реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», необхідність реалізації регіональної Програми розвитку освіти «Освіта Донеччини в європейському вимірі. 2017-2020 роки»;

- використовувати інтерактивні форми й методи проведення засідань атестаційних комісій різного рівня (мультимедійна презентація з досвіду роботи вчителя в атестаційний період, демонстрація сайтів педагогів, е-контентів тощо) з використанням новітніх інформаційних технологій, цифрових та web-ресурсів;

- мотивувати використання освітянами педагогічного портфоліо як головної форми узагальнення педагогічного досвіду з позиції самооцінювання.

7. націлювати педагогів на активне використання в освітньому процесі та під час самоосвіти інформаційних технологій, програмних засобів, електронних підручників, сучасної мультимедійної техніки, можливостей світової мережі Інтернет, інноваційних освітніх технологій тощо;

8. забезпечувати своєчасне повне інформування педагогічних працівників про перспективний педагогічний досвід роботи педагогів міст/районів/ОТГ Донецької області, України, зарубіжжя з метою використання його в педагогічній діяльності.

Головам атестаційних комісій рекомендовано спрямувати зусилля на реалізацію системи заходів, які дозволять підвищити дієвість та ефективність атестації:

1. систематично проводити з освітянами вивчення нормативно-правової бази з питань організації та проведення атестації;

2. організувати інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо механізму добровільної сертифікації педагогічних працівників;

3. тримати під постійним контролем своєчасність та правильність оформлення атестаційної документації, її впорядкування (накази, протоколи, графіки, заяви, атестаційні листи, посвідчення про курсову перепідготовку тощо);

4. активізувати та урізноманітнювати роботу методистів методичних кабінетів, які відповідають за організацію та проведення атестації, на рівні міст, районів, ОТГ з метою стимулювання творчої активності та самоосвітньої діяльності педагогів, залучення їх до участі у методичних заходах різних рівнів, до публікацій власних наробок у педагогічних періодичних виданнях, підвищення їхнього професійно-кваліфікаційного рівня, забезпечення результативності діяльності;

5. забезпечувати відкритість і доступність інформації з перебігу та підбиття підсумків атестації педагогічних працівників у педагогічних колективах.

Оцінка кількісно-якісного складу освітян Донеччини свідчить про значний потенціал і широкі можливості педагогічних працівників, які шляхом

надання високоякісних освітніх послуг мають забезпечити інноваційний, соціально-економічний та культурний розвиток області.

Список джерел:

1. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (закон).
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року. – Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/
3. Нова українська школа: 9 змін, які пропонує Міносвіти. – Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/nova-ukrainska-shkola-9-zmin-ia-ki-proponuie-minosvity>
4. Регіональна Програма розвитку освіти «Освіта Донеччини в європейському вимірі. 2017-2020 роки». – Режим доступу: dn.gov.ua/wp-content/uploads/Regionalna-programa-Osvita-Donechchyny1.doc
5. Типове положення про атестацію педагогічних працівників – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1255-10>, http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/12483/
6. Щодо нагальних питань впровадження Закону України «Про освіту» (Лист МОН HYPERLINK "http://loippo.lviv.ua/files/2013/News/2015/List-1.doc"УкраїниHYPERLINK"http://loippo.lviv.ua/files/2013/News/2015/List-1.doc"від 13.10.2017 № 1/9-554)

Юлія Бурцева,
*проректор з наукової, інноваційної та
 міжнародної діяльності Донецького облППО,
 кандидат педагогічних наук, доцент*

РЕФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: МЕНЕДЖМЕНТ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ ЯК СКЛАДОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Висновки експертів проекту «Дослідження творчості й інновацій в освіті у країнах – членах Європейського Союзу» [16] свідчать про необхідність покращення шляхів розвитку інновацій в освіті [8], а забезпечення неперервного професійного зростання освітянина сьогодні визначено одним із пріоритетних напрямів реалізації основних міжнародних актів в освітній галузі – Меморандумом неперервної освіти Європейського Союзу [9], Стратегічною програмою європейського співробітництва у сфері освіти й навчання «Європа – 2020» [3], Платформою для дій «Освіта – 2030» [17].

Необхідність виконання цих вимог ставить перед системою освіти завдання щодо подальшого розвитку та забезпечення стратегічних і тактичних функцій стосовно пошуків можливостей підвищення конкурентоспроможності освітніх послуг та упровадження в освітній процес системи інновацій з урахуванням вимог ринку праці й міжнародних стандартів якості підготовки фахівців.

Сучасний етап реформування основних напрямів педагогічної освіти зумовлює необхідність змін змісту й структури організаційно-методологічного забезпечення, пошуку інноваційних підходів, активних форм і методів навчання, спрямованих на формування творчої особистості фахівця з високим рівнем розвитку компетентності в умовах неперервної освіти [2, с.3].

Розвиток сучасного ринку освітніх послуг передбачає розгортання конкурентної боротьби між закладами освіти, які пропонують аналогічні послуги споживачам. Кожен заклад намагається підняти свій рейтинг завдяки підвищенню якості освітньої діяльності, покращенню матеріально-технічної бази, залученню висококваліфікованих педагогів тощо. Ці та багато інших показників в умовах конкурентної боротьби визначають рівень конкурентоспроможності закладу освіти, за яким можна дати порівняльну узагальнюючу характеристику можливості (спроможності)

закладу освіти задовольнити потреби споживачів освітніх послуг [4, с. 85].

У наукових працях автори намагаються розглядати конкурентоспроможність закладу освіти як комплексну характеристику за зазначений період часу в умовах конкретного ринку, відображаючи перевагу над конкурентами, а також здатність закладу освіти до постійного функціонування та своєчасної адаптації до змін зовнішнього середовища. Конкурентоспроможність закладу освіти визначається як:

- здатність пристосовуватися до потреб замовників, постійно розвиваючись у розробленій стратегії та місії, враховуючи тенденції конкретного сегмента освітнього ринку, спираючись на ефективне використання наявних ресурсів на довгострокове співробітництво з партнерами [10];
- спроможність займати й утримувати стійкі позиції на певних сегментах світового ринку освітніх послуг і продуктів інтелектуальної діяльності завдяки ефективній реалізації науково-педагогічного потенціалу, розвинутій інноваційній системі та достатності фінансових ресурсів, які забезпечують високу якість навчання і досліджень [11, с. 112];
- реальна та потенційна здатність закладу освіти протягом тривалого часу мати конкурентні переваги, постійно вдосконалюючи, розвиваючи ключові бізнес-процеси відповідно до розробленої стратегії і тенденцій ринку освітніх послуг, спираючись на ефективне використання наявних ресурсів з урахуванням зміни зовнішніх умов (переваг споживачів освітніх послуг, змін у законодавстві тощо) та довгострокове співробітництво з партнерами [14];
- комплекс показників, які відрізняють його від конкурентів за ступенем задоволення своїми послугами споживачів ринку, за показниками ефективності освітньої діяльності [1].

К. В. Кравченко зазначає, що управління конкурентоспроможністю закладу освіти – це процес, який являє собою певний аспект освітнього менеджменту, спрямований на формування, розвиток і реалізацію конкурентних переваг, стимулювання щодо збагачення потенціалу (матеріально-технічне забезпечення, інформатизація, зв'язок з громадськістю та ін.) та забезпечення закладу освіти стійкого становища в конкурентному середовищі [6].

Мета статті: розглянути й узагальнити перспективи підвищення конкурентоспроможності

закладу освіти засобами менеджменту освітніх інновацій.

Стратегічним завданням державної освітянської політики є конкурентний вихід української освіти на ринок світових освітніх послуг, поглиблення міжнародної співпраці, розширення участі закладів освіти, педагогів і вчителів, учнів, студентів і науковців у проектах міжнародних освітніх організацій і співтовариств. Конкурентоспроможність освіти виступає показником її ефективності та якості, що є комплексними, системними характеристиками практично-прагматичної спрямованості освітнього процесу в сучасних умовах [12].

Розвиток практичної і наукової зацікавленості до менеджменту інновацій в системі освіти сьогодні пояснюється не лише посиленням євроінтеграції, але й певними специфічними ознаками, що притаманні країнам постсоціалістичного простору. До них належать: недосконала структура освіти відповідно до потреб ринкової економіки; зменшення бюджетного фінансування; зростаюча конкуренція на ринку освітніх послуг. Одним із перспективних шляхів підвищення конкурентоспроможності закладів освіти є її інноваційний розвиток, який передусім забезпечує ефективність використання ресурсного потенціалу, зміцнює імунітет закладів до факторів

зовнішнього середовища, розкриває нові можливості на ринку освітніх послуг [13].

Для вдосконалення процесу управління конкурентоспроможністю закладу освіти доречним є використання основних методів оцінки конкурентоспроможності організації, які можуть бути використані для закладу освіти (надано в табл. 1).

Стратегічне управління розвитком закладу освіти здійснюється на трьох рівнях:

- 1) на рівні навчального закладу формуються стратегічні напрямки діяльності, його організаційна структура і розподіл ресурсів;
- 2) на рівні структурних підрозділів реалізуються стратегії, направлені на утримання конкурентних переваг на освітньому ринку;
- 3) на функціональному рівні забезпечується виконання стратегічних завдань, сформованих на рівні установи в цілому і структурних підрозділів зокрема.

Таблиця 1

Характеристика основних методів оцінки конкурентоспроможності організації, які можуть бути використані для закладу освіти

Назва методу	Характеристика методу
Метод експертних оцінок	Передбачає прогнозування результатів певних дій у майбутньому на основі прогнозів спеціалістів певного напрямку. Група складається, як правило, з 5-7 осіб. Проводиться шляхом опитування думки експертів з певного питання.
Метод опитування респондентів	Передбачає опитування широкого кола респондентів. Проводиться шляхом прямого інтерв'ю або анкетування, в процесі якого респондент дає відповіді на поставлені йому питання.
SWOT-аналіз	Передбачає визначення сильних та слабких сторін, загроз та можливостей закладу освіти.
Метод рейтингових оцінок	Передбачає зіставлення показників функціонування закладу освіти з визначеними показниками успішності. Проводиться шляхом порівняння таких показників з показниками функціонування закладів-конкурентів.
Метод бенчмаркінгу	Передбачає аналіз успішних сторін інших організацій та запровадження їх успішних методів роботи в діяльності певної організації. Дає змогу визначити сильні та слабкі сторони функціонування закладу освіти порівняно з конкурентами.
Метод кореляційного аналізу	Дозволяє встановити тісноту нефункціональних зв'язків з різними показниками та причинну залежність між ними.
Економіко-математичне моделювання	Дозволяє визначити наявність впливу екзогенних (зовнішніх) факторів на ендогенні (внутрішні) фактори функціонування закладу освіти.
Метод факторного аналізу	Передбачає виявлення факторів впливу на функціонування закладу освіти та визначення найбільш впливових із них.

Процес стратегічного планування починається з пошуку відповіді керівництвом закладу освіти на три основні питання:

1. Яке місце посідає заклад на освітньому ринку?
2. На думку керівництва, яким має бути становище закладу в середньо- та довготривалому періоді?
3. Які заходи необхідно здійснити для досягнення поставленої мети?

Об'єктивно проведений стратегічний аналіз створює інформаційну базу для формування місії, визначення цілей, розробки плану заходів щодо

реалізації стратегії закладу освіти. Об'єктом стратегічного аналізу є зовнішнє та внутрішнє середовище закладу. При проведенні аналізу середовища функціонування закладу освіти може бути використаний широкий спектр інструментів (SWOT-аналіз, PEST-аналіз, матриця BCG, конкурентний аналіз, позиційний аналіз, ресурсний аналіз, аналіз системи управління та організаційної культури тощо).

Результати SWOT-аналізу мають безпосередній вплив на визначення стратегічного напрямку діяльності закладу освіти (рис. 1).

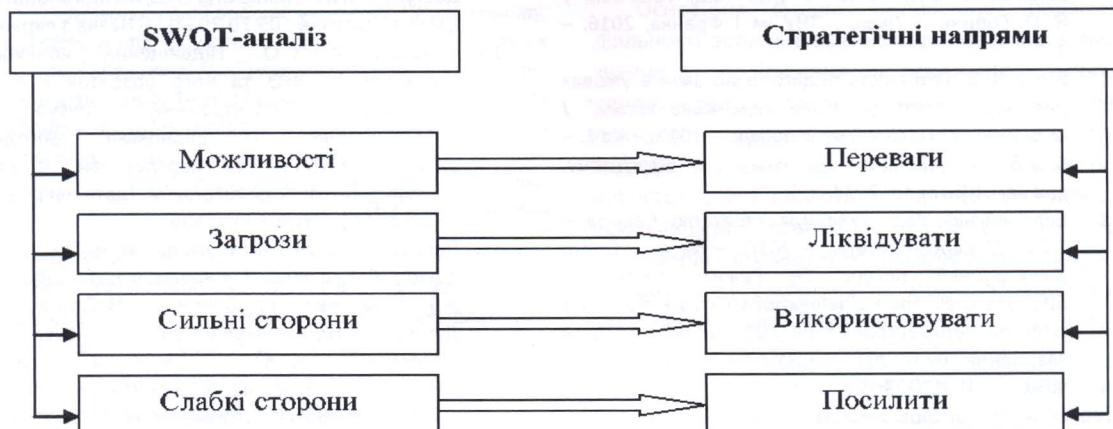

Рис.1. Приклад зв'язку SWOT-аналізу з можливими стратегічними напрямками діяльності закладу освіти

Конкурентне середовище охоплює сукупність об'єктів і чинників ринку, які впливають на стосунки між закладом освіти та замовниками.

Процес управління конкурентоспроможністю закладу освіти включає в себе наступні етапи й процедури: моніторинг конкурентного середовища та оцінку конкурентного статусу в освітній галузі; діагностування конкурентоспроможності закладу освіти та його основних конкурентів; конкурентне позиціонування закладу освіти – вибір стратегічних підрозділів і структур із перевагами у конкурентній боротьбі; розробка концепції та стратегії управління конкурентоспроможністю закладу освіти; реалізація конкурентної стратегії закладу освіти [6].

Таким чином, один із факторів оцінки конкурентоспроможності сучасного закладу освіти визначається обсягом компетенцій педагогічного складу, який у ньому працює, професійною діяльністю, а також рівнем кваліфікації, досвіду щодо інформаційних технологій та майстерності особистості [7].

У конкурентній боротьбі заклад освіти може застосовувати масу різних стратегій, наприклад, інформаційну стратегію у контексті двох взаємопов'язаних процесів: інформаційної політики, спрямованої на управління зовнішнім

середовищем закладу освіти, та інформаційної політики, спрямованої на управління внутрішнім середовищем закладу освіти.

Інформаційна стратегія закладу освіти поєднує низку компонентів, сукупна дія яких врешті-решт призведе до підвищення рівня конкурентоспроможності закладу освіти.

Упровадження автоматизованої інформаційно-аналітичної системи зумовить зростання рівня якості управлінської структури за рахунок оптимізації процесів планування, обліку, контролю, координації і сприятиме зниженню витрат на освітні продукти закладу освіти.

Застосування в навчальному процесі інформаційно-інноваційних технологій призведе до зростання вимог до навчальних програм. Інформаційна політика закладу освіти, спрямована на управління зовнішнім середовищем, передбачає, в першу чергу, розвиток інформаційно-комунікаційних каналів, які забезпечать підвищення рівня інформатизації суспільства і цим самим розширять коло потенційних споживачів освітніх продуктів.

Упровадження в освітній процес системи інновацій з урахуванням вимог ринку праці та міжнародних стандартів якості підготовки фахівців зумовить зростання рівня конкурентоспроможності закладу освіти.

Конкуренція на ринку освітніх послуг вимагає від закладу освіти постійного вдосконалення діяльності за всіма його напрямками: не лише підтримувати свої досягнення й показники, а й працювати на випередження.

Управління конкурентоспроможністю закладу освіти являє собою певний аспект інноваційного менеджменту, спрямований на формування,

розвиток та реалізацію конкурентних переваг, стимулювання щодо збагачення потенціалу (кадри, матеріально-технічне забезпечення, інформатизація, зв'язок з громадськістю, впровадження інновацій тощо) та забезпечення закладу освіти стійкого становища у конкурентному середовищі.

Список джерел:

1. Горинь Я. О. Управління конкурентоспроможністю освітніх послуг у сфері вищої освіти України : автореф. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук 08.00.03 – економіка та упр. нац. госп-вом / Я. О. Горинь. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2016. – 21 с.
2. Вітюк В. В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції "Нова українська школа" / В. В. Вітюк // Педагогічний пошук. – 2017. – № 2. – С. 3–6. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedp_2017_2_3
3. Європейська Рада схвалила стратегію Європа – 2020. // Євробюлетень. – 2010. – № 4. – С. 16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/eurobulletin/eurobulet_04_2010_uk.pdf. (дата звернення : 02.09.2017) . – Назва з екрана.
4. Зінчук Н. А. Зміст та методика оцінки конкурентоспроможності сучасного навчального закладу / Н. А. Зінчук // Теоретико-методологічні засади управління навчальним закладом: розвиток творчого потенціалу дитини та педагога : Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (4-5 листопада 2014 року, м. Херсон) / за ред. Л. М. Назаренко. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2014. – С. 84-88.
5. Інновації в науці та освіті: виклики сучасності: матеріали доповідей наукового стажування (Республіка Польща, Варшава, 2017). – Варшава-Львів, Фондація ADD – 2017. – 180 с.
6. Кравченко К. В. Управління конкурентоспроможністю вищого навчального закладу [Електронний ресурс] / К. В. Кравченко // Науковий вісник Донбасу. – 2011. – № 3. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2011_3_17.pdf. (дата звернення : 15.10.2017) . – Назва з екрана.
7. Кравченко К. В. Міжнародний досвід застосування інформаційних та комунікативних технологій щодо підвищення конкурентоспроможності освіти / К. В. Кравченко, Є. М. Хриков // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки. – 2017. – № 3. – С. 42-46.
8. Луніна В. Ю. Розвиток творчого потенціалу вчителя в умовах центру освітніх інновацій інституту післядипломної педагогічної освіти : автореф. на здобуття наук. ступ. кан. пед. наук 13.00.04. – теорія і методика професійної освіти / В. Ю. Луніна. – Полтава, 2016 – 20 с.
9. Меморандум неперервної освіти Європейського Союзу (A Memorandum Lifelong Learning) [Електронний ресурс]. – Лісабон, 2000. – Режим доступу : www.znanie.org/docs/memorandum.html. (дата звернення : 05.10.2017) . – Назва з екрана.
10. Ольшанцева Т. О. Підвищення конкурентоспроможності ВНЗ та його розвиток з позицій маркетингу [Електронний ресурс] / Т. О. Ольшанцева // Економіка сьогодні: актуальні питання та перспективи. – Режим доступу : <https://clck.ru/BKbKM> (дата звернення : 23.05.2017.) – Назва з екрана.
11. Освітній менеджмент в умовах змін [Текст] : навч. посіб. / Л. Калініна, Л. Карамушка, Т. Сорочан [та ін.] / за ред. В. Олійника, Н. Протасової. – Луганськ : СПД Резніков В. С., 2011. – 308 с.
12. Панфілов О. Ю. Змістовні аспекти конкурентоспроможності вітчизняної освіти / О. Ю. Панфілов, О. О. Савченко // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління. – 2014. – Т. 15, Вип. 281. – С. 301-310.
13. Пенцова Н. В. Організаційно-економічне регулювання розвитку післядипломної педагогічної освіти в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Н. В. Пенцова. – Полтава : Вищий навчальний заклад Укоопспілки, ун-т. економіки і торгівлі – Харків, 2016. – 24 с.
14. Пірус В. О. Формування інноваційного розвитку вищого навчального закладу [Електронний ресурс] – теоретичні аспекти / В. О. Пірус; Хмельницький національний університет. – Режим доступу : <http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/1904/1/PIRUS.pdf> (дата звернення : 21.06.2017) . – Назва з екрана.
15. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення : 28.10.2017) . – Назва з екрана.
16. Creative Learning and Innovative Teaching : Final Report on the Study on Creativity and Innovation in Education in EU Member States / [by R. Cachia, A. Ferrari, K. Ala-Mutka and Y. Punie]. – Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2010. – 59 p.
17. "Framework for Actions "Education 2030". [Electronic resource]. – Mode of access http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ED/ED_new/pdf/FFA-ENG-27Oct15.pdf.

Ганна Щербиніна,
методист відділу менеджменту освіти
та педагогічних інновацій Донецького облІППО

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: З ЧОГО ПОЧАТИ ТА ЯК ДІЯТИ

Як яскраві самоцвіти, горять вогники тих щасливих відкриттів, які надихали тебе, і – що особливо важливо для керівника – товаришів по роботі, учителів. Немає сумніву, що ці відкриття, ці злети творчого натхнення саме і є тим вогником, який розсіює і виганяє байдужість, інертність, пробуджує в педагогічному колективі іскру творчості. Один із секретів педагогічної творчості і полягає в тому, щоб пробудити в учителів інтерес до пошуку, до аналізу власної роботи.

В. О. Сухомлинський

Перетворення, що відбуваються в системі загальної середньої освіти України відповідно до національних і цивілізаційних аксіологічних пріоритетів, спричинили виникнення нового соціального замовлення на вчителя, спроможного здійснювати інноваційну професійну діяльність, яка обумовлена низкою об'єктивних факторів, а саме: появою нових державних стандартів освіти; профілізацією та індивідуалізацією освітнього процесу; концепцією національного виховання дітей та молоді; варіативними системами навчання (розвивальна, модульно-розвивальна, диференційована тощо); методами проектування та моделювання життєтворчості особистості; діалоговою формою спілкування суб'єктів освітнього процесу; рейтинговою системою оцінювання навчальних досягнень учнів; модернізацією змісту, форм і методів управлінської діяльності керівників закладів освіти тощо. З огляду на це, перед педагогічною спільнотою постає завдання постійного пошуку нових форм і методів навчання, які відповідають запитам сьогодення і – найголовніше – споживачам освітніх послуг. Об'єктивні потреби модернізації економіки, складнощі й перспективи побудови комунікацій у відкритому поліетнічному, багатоконфесіональному європейському просторі, неосяжний за можливостями розвиток науки та технологій закономірно спричиняють нові вимоги до підготовленості, компетентності, інноваційної ініціативності педагога.

Провідною ідеєю Концепції «Нова українська школа» є підготовка нового вчителя, який зможе стати агентом змін. «Творчому та відповідальному вчителю, який постійно працює над собою, буде надано академічну свободу. Учитель зможе готувати власні авторські навчальні програми, власноруч обирати підручники, методи, стратегії, способи і засоби навчання; активно виражати власну фахову думку. Держава гарантуватиме

йому свободу від втручання у професійну діяльність» [4, с. 16]. Однак разом із цим треба звернути увагу на те, що будь-яка інноваційна діяльність педагога повинна будуватися на виваженому, ретельному науково-методичному ґрунті: «До такої свободи треба вчителів готувати!» – слушно зауважує Лілія Гриневич [2].

Основним видом інноваційної педагогічної діяльності залишається експеримент, мета якого – значне поліпшення освітнього процесу, удосконалення освітніх, навчальних, виховних, психолого-педагогічних та управлінських технологій, методів, моделей, технічних рішень у галузі освіти, що істотно підвищують якість, результативність та ефективність освітньої діяльності, а також подолання стереотипів професійного мислення. Педагогічний експеримент може проводитися на всеукраїнському, регіональному (обласному) та локальному (освітній заклад) рівнях.

Рішення про проведення педагогічного експерименту *всеукраїнського рівня* приймає Міністерство освіти і науки України на підставі заявки на проведення експерименту та програми, яку розробляє науковий керівник педагогічного експерименту, а також висновку відповідної комісії Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України. Базові експериментальні заклади призначаються наказом Міністерства освіти і науки України за клопотанням департаменту освіти і науки обласної державної адміністрації.

Педагогічні експерименти *всеукраїнського рівня* також можуть здійснюватися на основі науково-дослідних робіт, які виконуються в установах Національної академії педагогічних наук України за кошти державного бюджету. У цьому разі рішення про проведення такого експерименту також приймає Міністерство освіти і науки України на підставі відповідного подання Президії Національної академії педагогічних наук України, заявки, програми експерименту, клопотання органів управління освітою про проведення експерименту на базі освітніх закладів.

Нині в Донецькій області діє 10 експериментальних майданчиків *всеукраїнського рівня*, а саме:

1. «Філологічний Олімп» (наказ Міністерства освіти і науки України від 04.03.2016 р. № 215).
2. «Психолого-педагогічні умови становлення ціннісних орієнтацій дітей в ігровій та навчальній діяльності освітньої системи «Радість розвитку» (наказ Міністерства освіти і науки України від 30.06.2016 р. № 721).
3. «Формування екологічно-, економічно- й

соціально доцільної поведінки дошкільників у контексті освіти для сталого розвитку» (наказ Міністерства освіти і науки України від 28.04.2015 № 479).

4. «Створення здоров'язберезувального освітнього простору школи за ідеями В. Сухомлинського та в контексті інновацій шкільної освіти» (наказ Міністерства освіти і науки України від 22.07.2013 р. № 1031).

5. «Стандартизація наскрізної соціально-психологічної моделі масового впровадження медіаосвіти у вітчизняну педагогічну практику» (наказ Міністерства освіти і науки України від 18.08.2017 р. № 1199).

6. «Реалізація компетентнісного підходу в науково-педагогічному проекті «Інтелект України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 02.11.2016 р. № 1319).

7. «Технологія навчання учнів початкової школи «Розумники» (Smartkids) (наказ Міністерства освіти і науки України від 30.08.2017 р. № 1234).

8. «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної освіти» (наказ Міністерства освіти і науки України від 13.07.2017 № 1028).

9. «Організаційно-педагогічні умови розвитку закладу освіти на засадах соціального партнерства» (наказ Міністерства освіти і науки України від 30.03.2018 № 301).

10. «Система діяльності закладу випереджальної освіти у 2017-2022 роках» (наказ Міністерства освіти і науки України від 04.04.2018 № 322).

Педагогічний експеримент регіонального (обласного) рівня проводиться на підставі наказу департаменту освіти і науки обласної державної адміністрації, який видається за наявності таких документів: клопотання органу управління освітою міста, району чи об'єднаної територіальної громади, у яких хочуть запровадити педагогічний експеримент; заявки на проведення експерименту та програми експерименту, яку розробляє його науковий керівник; висновку експертної комісії, утвореної або призначеної департаментом.

У 2018 році Донецьким облППО була організована робота обласної Школи новаторства керівних кадрів (секція заступників директорів з навчально-виховної роботи) «Дослідно-експериментальна робота закладів загальної середньої освіти в умовах реформування національної системи освіти», мета якої – розвиток готовності керівників ЗЗСО до впровадження інноваційної діяльності, популяризація найкращого інноваційного педагогічного досвіду, зокрема експериментального, орієнтація управлінців на сучасний менеджмент відповідно до вимог Нової української школи.

Рішення про проведення педагогічного експерименту локального рівня приймає орган

управління освітою міста, району чи об'єднаної територіальної громади на підставі клопотання директора освітнього закладу, заявки експерименту та програми, яку розробляє науковий керівник разом із директором освітнього закладу.

Реалізація експерименту будь-якого рівня передбачає, насамперед, високої мотивації педагогів: «Лише майстри педагогічної справи здатні втілити інноваційні педагогічні ідеї у життя сучасного навчального закладу» [3, с. 21]. Учителю є головною дійовою особою в освітніх перетвореннях, які вимагають переорієнтації його діяльності на нові педагогічні цінності. Відсутність безпосередньої інноваційної діяльності педагога призводить до унеможливлення освітніх реформ, покликаних осучаснити освітній процес, максимально наблизити його до споживачів освітніх послуг.

Апробація інноваційної педагогічної ідеї потребує від освітян додаткових інтелектуальних, моральних і фізичних затрат. Тож перед проведенням дослідно-експериментальної роботи керівництву закладу необхідно переконатися в тому, що колектив дійсно готовий до реалізації інноваційної діяльності. Для цього рекомендується застосовувати різноманітні діагностичні інструментарії, які допоможуть виявити рівень готовності освітян до впровадження інновацій, суперечності між бажаним та реальним станом речей. Найбільш поширеними є діагностичні карти та анкети Є. Макагон, О. Козлової, Т. Орлової та ін., із якими комплексно можна ознайомитися за посиланням: goo.gl/6mZBA1. З огляду на результати діагностики, у методичній роботі освітнього закладу треба передбачити систему заходів, яка сприятиме більш глибокому ознайомленню педагогів із темою експерименту, надасть їм можливість більш детально вивчити провідні ідеї дослідження. Серед таких заходів можуть бути засідання творчих груп учителів-дослідників, які є безпосередніми учасниками експерименту, методичні наради щодо реалізації педагогічного експерименту, оперативні методичні консультації (методичні оперативки), майстер-класи тощо. По завершенні кожного з етапів експерименту «науковий керівник готує звіт» [8], який оприлюднюється на засіданні педагогічної ради закладу; напрацювання демонструються на науково-практичному семінарі. Після ж повного закінчення експерименту всеукраїнського або регіонально рівня його результати оприлюднюються на всеукраїнських, регіональних науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, сторінках педагогічної преси, міжнародних виставках.

Із метою ефективної реалізації дослідно-експериментальної роботи рекомендуємо методичним службам, керівникам закладів загальної середньої та дошкільної освіти

спрямувати діяльність на:

Рекомендуємо спрямувати діяльність на:

1. розвиток навичок освітян праці з науковими джерелами та передовим педагогічним досвідом, самостійної підготовки тез, статей, збірників, посібників про перебіг/результати експерименту шляхом створення в закладі освіти тимчасової робочої групи з питань підготовки або експертизи публікацій щодо дослідно-експериментальної діяльності закладу;
2. популяризацію творчих здобутків освітян-експериментаторів шляхом створення на сайті освітнього закладу сторінки з їхніми методичними доробками (розробками уроків, сценаріями виховних заходів, публікаціями у фахових виданнях і періодиці, моніторинговими дослідженнями результатів експерименту тощо).

Закладам освіти, які виявили бажання отримати статус експериментального (регіонального або локального рівня), рекомендуємо орієнтовний алгоритм підготовки та проведення дослідно-експериментальної роботи, який можна

взяти за зразок при укладанні програми експерименту, що, зі свого боку, полегшить процес прийняття управлінських рішень під час його проведення (табл. 1).

Таблиця 1

Орієнтовний алгоритм підготовки та проведення дослідно-експериментальної роботи в закладі освіти

Етап	Зміст роботи педагогічного колективу/учителя, що здійснює експериментальну діяльність
I (підготовчий або організаційний) етап	<ol style="list-style-type: none"> 1. Формулювання й осмислення науковим керівником та керівництвом закладу освіти теми дослідно-експериментальної роботи. 2. Аналіз теоретичних напрацювань та можливі аналоги вирішення проблеми на практиці, опрацювання науково-методичної, психолого-педагогічної літератури, вивчення вітчизняного та міжнародного досвіду з проблем, що мають відношення до теми експерименту. 3. Кадрове забезпечення дослідно-експериментальної роботи, розподіл управлінських функцій, укладання угод про співробітництво (якщо цього потребує експеримент); визначення рівня дослідно-експериментальної роботи (всеукраїнський, регіональний чи локальний). 4. Проведення установчих педагогічних рад (керівництво інформує колектив про нововведення, перспективи розвитку, формує позитивне ставлення учасників освітнього процесу до майбутніх змін). 5. Діагностика готовності педагогічного колективу до участі в дослідно-експериментальній діяльності. 6. Розробка системи морального і матеріального стимулювання вчителів. <p><i>Результат:</i> готовність педагогічного колективу до впровадження інноваційної діяльності.</p>
II (діагностичний або моделювально-проектувальний) етап	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розробка критеріїв і показників, індикаторів успішності експерименту (<u>що</u> є на сьогодні і <u>як</u> має бути в результаті експерименту), способів контролю та фіксації результатів дослідно-експериментальної роботи. 2. Розробка для вчителів та учнів діагностичного інструментарію (анкет, опитувальників, тестів тощо), носіїв нововведення (програм, посібників тощо). 3. Проведення вхідного діагностування (спостережень, анкетування, опитувань, тестів тощо). 4. Структурування діяльності на основі проведеного діагностування: на цьому етапі необхідно розробити модель бажаного стану об'єкта дослідження, проекту перетворення реального на бажане, сформулювати гіпотезу та цілі дослідження, що стануть основою програми експерименту. 5. Нормативно-правове забезпечення експерименту: укладання пакета документів (клопотання, заявки, програми, яку розробляє науковий керівник). Детальніше про зміст пакета документів – у Положенні про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності (наказ МОН України від 11.07.2017 № 994 [8]). 6. Проведення педагогічних рад, засідань творчих груп учителів-дослідників щодо результатів діагностування та подальшої роботи колективу закладу відповідно до програми експерименту. <p><i>Результат:</i> заявка, програма експерименту; наявність моделей і проектів педагогічного експерименту; дані вхідного діагностування.</p>

	Примітка: зміст роботи цього етапу може перегукуватися з першим етапом експерименту.
III (упроваджувальний або формувальний) етап	<p>1. Практична реалізація програми дослідно-експериментальної роботи, перевірка її ефективності, спостереження за об'єктом дослідження, фіксування даних, робота психологічної служби (психодіагностика, психопрофілактика, моніторинг комфортності учнів в умовах дослідно-експериментальної роботи, вивчення психологічного клімату в учнівському та педагогічному колективах шляхом анкетування, тестування, опитування, спостереження тощо).</p> <p>2. Розробка та видання статей, навчально-методичної літератури, посібників тощо, складання звітності.</p> <p>3. Накопичення проміжних результатів про хід експерименту, їх аналіз, внесення необхідних корективів в експериментальну діяльність.</p> <p><i>Форми роботи:</i> методичні оперативки, педагогічні дискусії, методичні ринги, дебати, семінари, педагогічні ради, майстер-класи, тренінги, консиліуми, творчі групи, інтернет-форуми, учнівські та батьківські конференції (консультації) за темою дослідно-експериментальної роботи тощо (зазначені форми роботи також можуть бути і на I етапі експерименту).</p> <p><i>Результат:</i> запровадження в практику роботи освітнього закладу нового змісту освіти, організації освітнього процесу, інноваційної моделі закладу освіти, системи заходів щодо вдосконалення окремих аспектів педагогічної діяльності; діяльнісне освоєння нової моделі дослідно-експериментальної роботи; узагальнені проміжні результати реалізації інновації; підвищення фахової майстерності педагогічного колективу з проблеми дослідження.</p>
IV (узагальнювальний або рефлексивний) етап	<p>1. Вихідне діагностування учасників експерименту (анкети, опитувальники, тести, спостереження, співбесіди тощо).</p> <p>2. Обробка й аналіз результатів вихідного опитування, порівняння результатів вхідного та вихідного діагностування.</p> <p>3. Зіставлення результатів експерименту з поставленими метою, завданнями та гіпотезою експерименту; аналітичні висновки з дослідно-експериментальної роботи про результативність діяльності суб'єктів експерименту; підготовка методичних рекомендацій щодо використання теоретичних і практичних здобутків дослідно-експериментальної роботи.</p> <p><i>Результат:</i> підвищення якості освіти; виконання мети і завдань експерименту; видання науково-методичної літератури, статей, посібників тощо за результатами експерименту.</p>
V (завершальний) етап	<p>1. Організація та проведення науково-педагогічних конференцій/семінарів із залученням наукових керівників, консультантів, науковців, учителів експериментального освітнього закладу, де розглядається досвід роботи педагогічного колективу протягом усіх років проведення дослідно-експериментальної роботи.</p> <p>2. Поширення досвіду на курсах підвищення кваліфікації при Інституті післядипломної педагогічної освіти, у межах всеукраїнських та обласних конференцій, семінарів, тренінгів тощо.</p>

Успішність педагогічного експерименту прямо пропорційна його ретельно підготовленій програмі. До дрібниць продуманий алгоритм підготовки та проведення експерименту, чітке

уявлення про його результати, покладені в основу гіпотези, сприятимуть злагодженій і цілеспрямованій роботі всього педагогічного колективу.

Список джерел:

1. Алєндарь Н. И. Формирование готовности педагогов к инновационной деятельности // Современное образование Витебщины. – № 2 (8). – 2015. – С. 5-8.
2. Виступ Лілії Гриневиц на конференції «Україна на шляху децентралізації освіти» [Електронний ресурс]. – 2017. – 23 листопада. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=OntYFau6VZI>
3. Завалєвський Ю. І. Організаційно-методичні умови формування конкурентоспроможності вчителя в процесі інноваційної діяльності // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – № 11 (42). – 2015. – листопад. – С. 19-24.
4. Концепція «Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи» [Електронний ресурс] // Режим доступу : goo.gl/cLUxQs
5. Мартинова В. Розроблення програми дослідно-експериментальної роботи закладів освіти: методичні рекомендації // Освіта на Луганщині. – № 2 (47). – 2017. – С. 27-33.
6. Організатору інноваційної діяльності та дослідно-експериментальної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах: методичний порадишник: І.Н. Євтушенко, Ю.І. Завалєвський, С.В. Кириленко, О.І. Кіян. – К. – Чернівці : Букреск, 2014. – 420 с.
7. Педагогічний експеримент: навчально-методичний посібник / О. Е. Жосан. – Кіровоград: Видавництво КОІППО ім. Василя Сухомлинського, 2008. – 72 с.
8. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності (затверджене наказом МОН України від 11.07.2017 № 994) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1171-17>

Ганна Ткаченко,
методист інформаційно-бібліотечного
відділу Донецького облІППО

АКТИВІЗАЦІЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ШЛЯХУ ДО НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ АБО КРАУДСОРСИНГ В ДІЇ

Сучасне інформаційне суспільство характеризується впровадженням нових технологій, підґрунтя яких становить взаємодія суб'єктів інноваційної діяльності. Інтеграція знань на базі новітніх інформаційно-комунікаційних технологій набуває наднаціонального характеру, оскільки до цього процесу залучаються знання великої кількості людей, інтелектуальна співпраця яких позбавляється територіальних, професійних, культурних, корпоративних обмежень. Тому особливо актуальним стає максимальне використання всіх інтелектуальних ресурсів для пошуку можливих шляхів розв'язання проблем, визначення напрямів удосконалення діяльності.

Одним із інструментів консолідації та активізації креативного потенціалу кадрів є краудсорсинг – новий перспективний напрям, пов'язаний із залученням колективного мислення для вирішення проблем, генерування нових ідей і рішень [3].

«Ремісничка епоха передбачала, що все виробництво зосереджено в одних руках – це селфсорсинг. Індустріальна епоха призвела до розподілу праці – інсорсингу. Постіндустріальне суспільство запропонувало аутсорсинг, коли послуги стали виходити за межі одного підприємства. Аутсорсинг створив економічну основу для партнерських відносин між компаніями, привів до триумфу стандарту соціальної відповідальності. Інформаційна епоха відкрила шлях краудсорсингу. Підприємства та держави можуть використовувати не тільки потенціал грошей, але й потенціал організованих професійних груп – ноосорсинг» [8].

Аналіз останніх публікацій, де започатковано розв'язання цієї проблеми, доводить переважно контекстуальну спрямованість краудсорсингу: Д. Брабхам визначив краудсорсинг і створив його класифікацію; М. Вукович зробив загальний огляд різних характеристик краудсорсингу: види натовпу, спонукальні схеми, різні варіанти краудсорсингу; Д. Гейгер розвинув таксономію, використавши різні приклади; проаналізували основні елементи концепції краудсорсингу Дж. Комей, С. Елис, а українські вчені Р. Долженко і О. Бакаленко, О. Марченко основну увагу приділили практиці краудсорсингу.

Мета статті – аналіз можливостей використання краудсорсингу в контексті реалізації освітньої реформи Нової української школи.

Інтеграція знань у науці, освіті, виробництві, інноваційній діяльності – це процес руху знань, що охоплює такі взаємопов'язані стадії, як створення, залучення, засвоєння, трансформацію, обмін, збереження, використання знань. Його результатом є втілення знань у матеріальні та нематеріальні продукти, послуги, технології.

Технологією пошуку нових рішень і завдань шляхом залучення широкого кола фахівців на добровільних засадах для спільного вирішення певних проблем чи втілення проектів є краудсорсинг [2, с. 230].

Термін «краудсорсинг» (англ. Crowdsourcing, натовп – «толпа» і джерела – «використання ресурсів»), під яким розуміється організація роботи групи людей з будь-яким завданням щодо досягнення загальних благ, уперше, як вважається, використано у 2006 році журналістом Джеффом Хау в статті *The Rise of Crowdsourcing* для журналу *Wired*. Саме Д. Хау дає таке визначення в книзі «Краудсорсинг. Колективний розум як інструмент розвитку бізнесу»: «Краудсорсинг є актом компанії чи установи з передання будь-якої функції, яка раніше виконувалася своїми співробітниками, зовнішнім виконавцям (яких дуже багато), це безліч людей у мережі, у формі відкритого призиву» [7, с. 12].

На цей момент немає єдиного визначення краудсорсингу, але існує безліч тлумачень крауд-процесів з різних точок зору. Як визначив Д. Хау, слово краудсорсинг використовується для широкої групи активностей, які набувають різних форм. Адаптивність краудсорсингу дозволяє йому бути ефективною і потужною практикою, але робить важким для визначення та категоризації.

Сучасні дослідники пропонують різноманітні класифікації краудсорсингових процесів залежно від галузі їх використання. Одну з класифікацій запропонував автор терміна «краудсорсинг» Д. Хау, який описав чотири основних типи:

4. *Народна творчість* (створення натовпом) – «колективна творчість». Це проект, частіше розрахований на благо всього суспільства, який створюється мозковим штурмом багатьох людей.
5. *Народна мудрість* (мудрість натовпу). Наприклад, форум, де за допомогою різних тлумачень і думок з'являється продукт – «чисте знання».
6. *Народний фонд* (фінансування від натовпу –

краудфандинг). Наприклад, коли люди реагують на оголошення в соціальній мережі: письменник збирає кошти на видання своєї книги та обіцяє всім, хто візьме участь у фінансуванні, екземпляр у подарунок.

7. *Народний голос* (голосування натовпу) – народне голосування: народні премії, рейтинги та інше [7, с. 49].

В Україні зростає тенденція до використання краудсорсингу, через декілька років технологія стане буденним явищем і доведе свою ефективність для вирішення проблем за мінімальний час та кошти. Створення волонтерських ініціатив для вирішення соціально значущих проблем виходить на новий рівень. Відчуття того, що кожен може стати творцем будь-чого більшого на умовах «краудсорсингу», головним принципом якого є добровільність, дає поштовх для створення спільних мереж.

Значення слова «натовп» у краудсорсингу відрізняється від загальноприйнятого: це будь-яка група, що складається з декількох учасників.

Учасники групи можуть бути зовсім різними – з різним рівнем інтелекту чи різного соціального статусу, але мають працювати на вирішення однієї спільної проблеми. Краудсорсинг використовує інтелектуальний потенціал великої кількості добровольців. Не всі вони суперкомпетентні та високопрофесійні фахівці, однак завдяки колективному інтелекту та підтримці експертів із тисяч пропозицій завжди вдається виявити найважливіші та цікаві.

Зараз такі технології як краудсорсинг викликають значний інтерес, оскільки вони дозволяють суттєво прискорити ухвалення управлінських рішень, розробку продуктів, послуг, технологій і виявити інтелектуальний потенціал учасників.

Інтелектуальний краудсорсинг – це технологія інтелектуальної співпраці, що в соціальних інтернет-мережах спрямована на сумісне створення інтелектуального продукту на основі інтеграції наявних знань великої кількості людей («натовпу»). Ядром змісту краудсорсингу є інтелектуальна взаємодія, співпраця поєднаних мережами носіїв наявних знань, що не має територіальних, корпоративних, професійних, соціальних, культурних або інших обмежень [3].

На відміну від традиційних технологій інтеграції наявних знань – навчання і консультування, краудсорсинг суттєво розширює коло суб'єктів, знання яких інтегруються для досягнення певної мети, та значно збільшує масштаб залучення й використання знань людей, необхідних для створення інтелектуального продукту.

Можливості краудсорсингу:

Інтелектуальний краудсорсинг дозволяє оптимально комбінувати й використовувати розумові ресурси учасників інтелектуальної співпраці в соціальних мережах, досягати позитивного синергетичного ефекту інтеграції знань. Результатом мережевої взаємодії суб'єктів інтелектуальної співпраці в межах глобального простору краудсорсингу можуть бути різні види інтелектуального продукту: розв'язання певної проблеми, інноваційна ідея, технологія або її модифікація, продукція, послуги тощо. Отже, краудсорсинг, що спрямований на залучення, комбінацію та використання головного ресурсу інформаційного суспільства – знань, притаманний синергетичний ефект на основі результатів інтелектуальної співпраці однодумців.

Інтеграція знань під час використання краудсорсингу забезпечує втілення їх у різні інтелектуальні продукти:

1. ринок прогнозів – спеціальна інформація (інформаційний продукт);
2. краудкастинг – вирішення проблеми;
3. «зіткнення ідей» – нові ідеї, продукти, послуги, технології тощо [1, с. 67].

Краудсорсинг дозволяє побачити проблеми, що існують, з різних боків за рахунок участі широких верств населення з різними особистісними та професійними знаннями. Здебільшого, з генерованих у процесі краудсорсингу ідей, формується база, що може бути використана організаторами такого спілкування як стартовий майданчик під час розробки інновацій.

Зокрема, в Україні є кілька відомих більшості користувачів Інтернету краудсорсингових проєктів. Наприклад, українська Вікіпедія – українськомовний розділ Вікіпедії – багатомовний інтернет-проєкт зі створення енциклопедії, що може редагувати кожний охочий користувач [6].

З 1 вересня 2018 року в усіх школах країни розпочнеться навчання за моделлю Нової української школи, де одним із ключових компонентів є сучасне освітнє середовище з оновленим просторово-предметним оточенням, новими програмами та засобами навчання. Технологію краудсорсингу було використано ще під час розробки проєкту «Нова українська школа»: понад три роки на майданчику парламентського комітету з питань науки та освіти, а згодом – Міністерства освіти і науки України тривав публічний діалог щодо стратегії змін в освіті

України. В
була бє
долучалис
освітiani,
органи вл
організації
обговорю
межах ши
Сього,
постійно
проекти
Нової у
положені
Положен
про інк
розвитку
підтримк
програми
проєктів
громадс
питань,
Саме те
кожному
Фор
містить
оріентац
школи,
та рівн
освітнє
новий з
лежить
керівни
батьки
прагнен
партнер
освітнь
Нов
доброє
однод
проєкт
Сучасн
взаєм
співро
бути
крауд
П
Faceb
Школ
партн
для і
інфор
шкіль
викл
для і
менш
сторі
співт
org.u
I

України. Відбулися десятки дискусій. Прозорість була безпрецедентною. Де обговорення долучалися представники всіх зацікавлених груп – освітяни, батьки, роботодавці, політичні сили та органи влади, незалежні експерти, міжнародні організації. Отже, Нова українська школа обговорювалася всією українською громадою в межах широкого суспільного діалогу [4].

Сьогодні Міністерством освіти і науки України постійно виносяться на громадське обговорення проекти документів, що унормовують діяльність Нової української школи: проект Типового положення про конкурс на посаду директора, Положення про психологічну службу, Постанови про інклюзивні групи в садочках, Концепції розвитку педагогічної освіти, Положення про центр підтримки інклюзивної освіти, Типової навчальної програми початкової школи та інші. Деякі з проектів уже затверджено, але діалог з громадськістю триває. Постійно виникає багато питань, що потребують аналізу з різних поглядів. Саме технологія краудсорсингу дає можливість кожному стати учасником освітніх реформ.

Формула розвитку Нової української школи містить такі елементи: умотивований учитель, орієнтація на ключові компетентності, автономія школи, нова структура, справедливе фінансування та рівний доступ, орієнтація на учня, сучасне освітнє середовище, виховання на цінностях, новий зміст і педагогіка партнерства, в основі якої лежить спілкування, взаємодія та співпраця між керівником, учителем, учнем і батьками. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими партнерами, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

Нова українська школа бачить в учневі добровільного та зацікавленого соратника, одноступеня, рівноправного учасника педагогічного процесу, відповідального за його результати. Сучасне навчання й виховання учнів вимагає взаєморозуміння, взаємоповаги та творчого співробітництва. Саме таке співробітництво може бути досягнуте завдяки використанню краудсорсингу.

Прикладом краудсорсингу в соціальній мережі Facebook є сторінка сайту «Нова Українська Школа», що була створена ГО «Смарт Освіта» у партнерстві з Міністерством освіти і науки України для комунікацій щодо освітньої реформи. Сайт інформує суспільство про перебіг реформи шкільної освіти, розглядаються сучасні методики викладання, публікується інша корисна інформація для вчителів, директорів, батьків та учнів. Та не менш важливою є можливість залишити на сторінці відгук або поспілкуватись у розділі співтовариства (https://www.facebook.com/pg/nus.org.ua/reviews/?ref=page_internal).

Проте, технологія краудсорсингу, використання

якої стало можливим завдяки інтенсивному розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, яка дозволяє поєднувати інформацію, досвід, думки, прогнози й оцінки, – при цьому має як переваги, так і недоліки.

Перевага краудсорсингу – у можливості безкоштовно отримати багато ідей або готових розв'язань проблем, а також виявити групу людей (аутсорсинг), які діють незалежно один від одного, і готові надавати свої послуги в обмін на досвід, визнання або невелику плату.

Щодо недоліків – краудсорсинг не завжди вигідний. Відсоток креативних, але при цьому раціональних ідей досить невеликий – 5-10%. Також, на думку опонентів краудсорсингу, натопт не може бути розумним. Він не здатен створити щось цінне, тому що складається з різних людей, які не зможуть домовитись і видати єдине рішення. Тому необхідно мати експертів, які зможуть професійно оцінити зібрані ідеї до початку їх реалізації. Крім того, використовуючи технологію краудсорсингу, не можна чітко контролювати терміни виконання та поширення інформації.

Висновок:

Отже, краудсорсинг – це інноваційний спосіб використання величезного інтелектуального потенціалу людей під час розробки нових продуктів і послуг, формування лояльності при час розв'язання проблем, реалізації інновацій та розвитку креативних ідей. Ця технологія надає можливість висловитися кожній людині під час ухвалення колективного рішення проблеми або завдання.

На відміну від традиційних технологій, інтелектуальний краудсорсинг суттєво розширює коло суб'єктів, знання яких інтегруються для досягнення певної мети та створення інтелектуального продукту. Саме технологія краудсорсингу дає можливість для кожного бути почутим і зробити свій внесок у розвиток спільної

Використання технології краудсорсингу найбільш ефективно за таким алгоритмом:

1. Визначити мету (дослідження попиту, маркетинг, підвищення якості обслуговування, оптимізація роботи організації, реструктуризація діяльності, управління змінами тощо).
2. Сформулювати завдання щодо використання краудсорсингу (формування дорожньої карти).
3. Визначити платформу та форму проведення краудсорсингу (внутрішній, зовнішній, змішаний та необмежений). Це можуть бути власні веб-сайти, сторінки соціальних мереж,

google-форми, спеціальні платформи.

4. Організувати роботу платформи (редагування завдань, генерація ідей, формування тем, систематизація інформації, моделювання).

5. Сформувати спільноти (ідентифікувати стейкхолдерів або зацікавлених осіб, за необхідністю заблокувати зайвих).

6. Підбити підсумки (аналіз і вибір рішень, перевірка рішень, прогноз майбутнього стану, оцінка можливих наслідків, аналіз спільноти, використання серед товариства мотиваційних інструментів (нагородження), розрахунок правильності рішення).

7. Упровадити обрані ідеї у подальшу роботу (зважаючи на первинне цілепокладання, формування проектів, використання нових запропонованих ідей спільнотами, доопрацювання ідей через повторну процедуру краудсорсингу).

8. Провести контроль за виконанням рішення.

Отже, за допомогою краудсорсингу можна досягати різних за своєю сутністю цілей. Коли людина береться виконувати завдання, обмінюється ідеями, обговорює результати роботи, розповідає про проект своїм друзям, то стає неймовірно вмотивованим і важливим активом. Охопивши велику кількість людей, замовник отримує тисячі варіантів ідей, серед яких може знайти те, що шукав.

Через соціальні мережі, що спрощують масові комунікації та обмін інформацією, краудсорсинг

залучає до інтелектуальної співпраці людей як носіїв необхідних для вирішення певної проблеми знань без урахування їхнього місцезнаходження, освіти, професії, соціального статусу, місця роботи, посади тощо. Краудсорсинг, з одного боку, спирається на довіру суб'єктів інтелектуальної співпраці в соціальних мережах, а з іншого – виступає чинником, що формує довіру в інформаційному суспільстві.

Результатом такої мережевої взаємодії суб'єктів інтелектуальної співпраці в межах глобального простору краудсорсингу можуть бути різні види інтелектуального продукту: вирішення певної проблеми, інноваційна ідея, технологія або її модифікація, продукція, послуги тощо. Якщо технологію краудсорсингу будуть використовувати заклади освіти, зацікавлені однодумці, то значний інтелектуальний ефект буде отримано за рахунок їхніх рішень і пропозицій, швидше будуть стандартизуватися норми та правила відносин, що призведе до підвищення якості української освіти.

Отже, використання технології краудсорсингу актуальне в системі науково-методичного супроводу Нової української школи та плеканні нового педагога – агента змін, розвитку його професійної досконалості та конкурентоспроможності як ресурсного потенціалу, для якого основною формою роботи є інновація.

Список джерел:

1. Долженко Р. А. Краудсорсинг как инструмент мобилизации интеллектуальных ресурсов [Электронный ресурс] / Р. А. Долженко, А. В. Бакаленко // Russian Management Journal. – 2016. – № 3(14). – С. 77-102.
2. Калініна Г. М. Краудсорсинг як інноваційна технологія громадсько-державного управління в освіті / Г. М. Калініна // Вісник Черкаського університету. – 2016. – № 5. – С. 65-72
3. Марченко О. С. Інтелектуальний краудсорсинг як категорія інформаційного суспільства [Електронний ресурс] / О. С. Марченко. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/5_SVMN_2013/Economics/14_128321.doc.htm. – Дата звернення: 10.02.2018. – Назва з екрана.
4. Нова українська школа [Електронний ресурс]: веб-сайт проекту / ГО "Смарт Освіта" у партнерстві з Міністерством освіти і науки України. – Режим доступу: <http://nus.org.ua>. – Дата звернення: 10.02.2018. – Назва з екрана.
5. Славин Б. От краудсорсинга к ноосорсингу [Электронный ресурс] : сайт «Открытые системы» / Борис Славин. – Режим доступа : <https://www.osp.ru/os/2012/01/13012255>. – Дата обращения : 10.02.2018. – Название с экрана.
6. Українська Вікіпедія [Електронний ресурс]: веб-сторінка. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Українська_Вікіпедія. – Дата звернення : 10.02.2018. – Назва з екрана.
7. Хау Дж. Краудсорсинг. Коллективный разум как инструмент развития бизнеса / Дж. Хау ; пер. с англ. — М. : Альпина Паблицер, 2012. — 288 с.
8. Brabham D. C. Crowdsourcing as a model for problem solving [Text]: an introduction and cases / D. C. Brabham // Convergence. – 2008. – № 14 (1). – P. 75–90.
9. Chen K. Y. Predicting the future [Text] / K. Y. Chen, L. Fine, B. Huberman // Information Systems Frontiers. – 2005. – Vol. 5, No. 1. : Springer. – P. 47-61.

Вадим Абизов,

*завідувач кафедри управління
та адміністрування Донецького облІППО,
кандидат політичних наук, доцент*

Яна Бобилева,

*завідувач відділу міжнародної інтеграції
Донецького облІППО, кандидат педагогічних наук, доцент*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР У СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ: ЧЕРЕЗ ПРАКТИКУ ДО СВІТОГЛЯДУ

Бажаною моделлю для сучасної української школи з набором цінностей та очікуваних результатів у вигляді компетенцій і світоглядних установок випускника може вважатися поняття «європейський освітній вимір» з усім комплексом якостей, що відображені в рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи щодо середньої освіти. Законодавчу унормованість рекомендацій ЄС відображено в Концепції «Нова українська школа» та Законі України «Про освіту».

Категорія «європейський освітній вимір» чітко визначена в документах Комітету міністрів Ради Європи та є принциповим роз'ясненням для освітніх систем країн Європейського Союзу (ЄС) щодо зближення та взаємної адаптації на підставі спільних світоглядних та культурних цінностей.

Така позиція знайшла своє теоретичне та практичне відображення в регіональній Програмі розвитку освіти «Освіта Донеччини в європейському вимірі. 2017-2020 роки», насамперед, у проекті 5.1. *Європейський вимір в освіті. Розширення співпраці*. На основі вивчення досвіду європейських освітніх систем сформульовано базові завдання для євроінтеграційного процесу освіти області на зазначений період.

Освітні системи країн ЄС доволі тривалий час цілеспрямовано рухаються до дотримання низки принципів у середній освіті, як, наприклад, основних компетенцій для учнів середньої школи, що мають значну ціннісно-світоглядну складову. Категорія європейського освітнього виміру поєднує в собі зазначені позиції. У Рекомендації N R (99) 2 Комітету міністрів Ради Європи «Про середню освіту» міститься вичерпне роз'яснення змісту поняття «європейський освітній вимір у середній освіті»:

Треба заохочувати впровадження й розвиток європейського виміру в середній освіті, щоб досягти такої пріоритетної мети, як:

1. у контексті відкритої Європи – озброєння молоді знаннями, потрібними їй, щоб бути мобільною, зокрема у працевлаштуванні;
2. сприяння розвитку демократичного

громадянства, що ґрунтується, зокрема, на спільних знаннях і взаємоповазі, а також на боротьбі з расизмом, ксенофобією й антисемітизмом;

3. ознайомлення зі спільною спадщиною й різноманітністю європейських культур.

Досвід свідчить, що впровадження європейського виміру не тільки не загрожує національній, регіональній чи місцевій ідентичностям, а навпаки, розвиває й зміцнює їх» [10]. Європейський вимір у середній освіті обумовлює її основну мету. У Рекомендації N R (99) 2 Комітету міністрів Ради Європи «Про середню освіту» від 1999 р. наголошується, що:

«Сьогодні навіть більше, ніж раніше, середня освіта має відігравати вирішальну роль у питаннях:

1. поширення таких загальних цінностей, як повага до прав людини, демократичне громадянство, взаємодопомога, терпимість, плюралізм, боротьба з расизмом і антисемітизмом, а також взаємна повага між людьми, жінками й чоловіками, соціальними групами й народами;
2. сприяння обізнаності молодих людей щодо їхньої відповідальності й обов'язків як громадян, які поважають права інших;
3. озброєння молоді знаннями, вміннями, прикладними навичками та соціальними позиціями, потрібними для розв'язання найважливіших проблем європейського та світового суспільства;
4. підготовки молоді до вищої освіти й навчання протягом усього життя, до мобільності, праці та повсякденного життя в терпимій, демократичній, багатомовній і мультикультурній Європі;
5. сприяння обізнаності молодих людей про їхню спільну культурну спадщину та їхні спільні обов'язки як європейських громадян» [10].

Фактично «європейський вимір в освіті» є продуманим, аргументованим відгуком у межах середньої освіти на глобальні виклики цивілізації. Особливого значення у вирішенні зазначених завдань набуває підготовка вчителя, його система цінностей та світогляд, психологічна налаштованість на прийняття змін і нових правил комунікації з учнями, колегами.

3 підготовки нового вчителя – «агента змін» – відділ міжнародної інтеграції Донецького

обласного інституту післядипломної педагогічної освіти веде активну роботу щодо роз'яснення змісту європейського виміру в освіті та його ціннісної і світоглядної основи. Протягом 2017-2018 років розроблено та викладаються на курсах підвищення кваліфікації такі модулі:

Модулі:

1. «Навчальний заклад в умовах міжнародної інтеграції освіти. Європейський вимір в освіті: методологія та практика»
2. «Проблеми та завдання філософії освіти в глобалізованому світі»
«Інноваційні практики в середній освіті європейських країн. Пошуки освіти майбутнього».

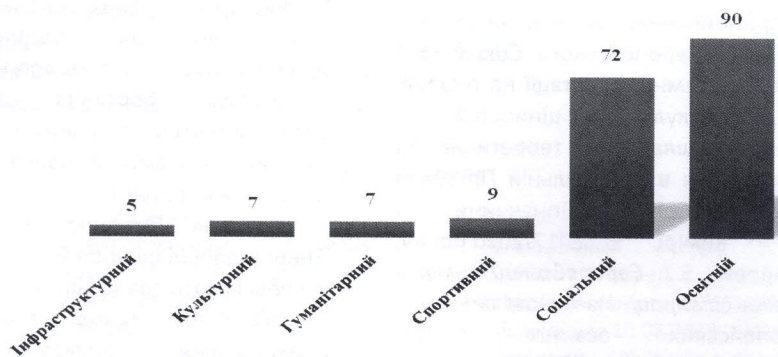
Організуються заходи для працівників методичної служби, керівних кадрів закладів загальної середньої освіти міст, районів та ОТГ, спрямовані на формування світоглядних цінностей на підставі рекомендацій Комітету міністрів Ради

Європи, розширення кола зарубіжних партнерів, сприяння розвитку комунікаційної сфери.

Зокрема, у процесі роботи кластеру «Соціально-гуманітарні проекти в управлінні освітою» обласної творчої лабораторії «Сучасні тренди в освіті» у 2018 році проведено семінари, майстер-класи, тренінгові заняття тощо з керівниками, насамперед, опорних шкіл області щодо формування ціннісної та світоглядної основи сучасного менеджера освіти у процесі проектною роботи із зарубіжними партнерами, міжнародними організаціями та фондами. Результатом активної роботи щодо розвитку проектного менеджменту протягом 2017 року стала участь закладів освіти області в міжнародних проектах (190), до яких залучено 18649 учнів та 1827 педагогічних працівників. Загальна сума коштів, вкладених в освіту області від міжнародних організацій, зарубіжних донорів та грантодавців, закордонних урядових проектів, становить 6 929 508 грн. Проекти виконувалися за кількома напрямками (діаграма 1).

Діаграма 1

Напрями проектів

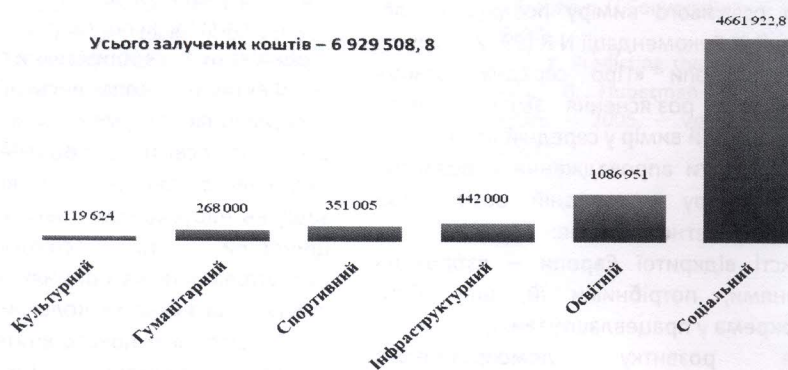

Очевидно, що на першому місці – освітні проекти (90). У той же час увага закладів освіти спрямована на соціальні проекти (72), над іншими

напрямими проектів з міжнародними організаціями треба працювати передусім опорним школам.

Діаграма 2

Вартість проектів у гривнях

У той же час (діаграма 2) кошти на соціальні проекти (4 661 928 грн) майже втричі перевищують кошти освітніх проектів (1 086 951 грн). На жаль, сума на інфраструктурні проекти (442 000 грн) доволі невелика, але її збільшення буде залежати від спроможності ОТГ працювати із закладами освіти, розробляти технічну складову таких проектів, затверджувати на рівні місцевої влади, приймати відповідні рішення.

Не менше уваги відділом міжнародної інтеграції Дон облППО приділено залученню закладів освіти області до реєстрації та роботи в проекті Європейської Комісії для середньої освіти **eTwinning** – проводяться майстер-класи, тренінги, вебінари для керівників закладів загальної середньої освіти з успішним досвідом роботи в **eTwinning**. На сьогодні завдяки **eTwinning Plus** учителі та учні 30-ти закладів загальної середньої освіти області спілкуються з учителями й учнями 18 країн світу: Албанії, Болгарії, Вірменії, Греції, Грузії, Іспанії, Латвії, Литви, Німеччини, Польщі, Португалії, Румунії, Сербії, Словенії, США, Туреччини, Швеції, Шотландії. Серед зазначених 30 закладів – лише 5 опорних шкіл, над чим ще треба працювати. Зареєструвалися та очікують на співпрацю в **eTwinning Space** 9 шкіл, готові приєднатися протягом другого півріччя 2018 року 26 шкіл. За оцінкою керівників закладів загальної середньої освіти та вчителів іноземних мов, робота школярів на платформі **eTwinning**, спілкування з однолітками з європейських країн значно сприяє підвищенню їхньої мовної компетенції та формуванню навички комунікації іноземними мовами.

У межах роботи обласної творчої лабораторії «Сучасні тренди в освіті» організовано кластер «Менеджмент підготовки та супроводу міжшкільних дебатів команд старшокласників мовами європейських країн». Сформована група керівників закладів загальної середньої освіти, досвід та успіхи яких щодо участі в міжшкільних дебатах будуть поширюватися в області та сприяти збільшенню кількості учасників. Зауважимо, що дебатна технологія навчання розглядається в Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи щодо вдосконалення середньої освіти в Україні.

Наявні успіхи освітніх закладів у роботі з міжнародними організаціями, фондами, грантодавцями, накопичений досвід та надбані вміння й навички щодо розробки проектів дозволяють сформулювати певні **рекомендації** щодо подальшого впровадження європейського виміру в освіті.

Керівникам методичних кабінетів (центрів) та керівникам закладів освіти:

1. Уважно ознайомитися та використовувати в роботі:

1. Рекомендацію N R (99) 2 Комітету міністрів Ради Європи «Про середню освіту», ухвалену

Комітетом міністрів на 656-му засіданні заступників міністрів від 19 січня 1999 р.

2. Рекомендацію (2001) 15 Комітету міністрів Ради Європи «Про викладання історії у XXI столітті в Європі», Комітетом міністрів на 771-му засіданні заступників міністрів від 31 жовтня 2001 р.

3. Рекомендацію 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року.

2. Проаналізувати можливість участі закладів освіти міст (районів, ОТГ) у проектах соціально-гуманітарного спрямування та забезпечити методичний супровід щодо поєднання теорії проектною роботи з практикою підготовки й реалізації проекту; це дозволить у перспективі стати майданчиками із кваліфікованою консультації з проектною роботи.

Керівникам закладів освіти:

1. Розглянути перспективи спільної діяльності з проектною роботи з неурядовими організаціями (НУО):

2. або на базі освітнього закладу має бути створена НУО, тому що абсолютна більшість грантів та програм розраховані на неурядові громадські організації;

3. або заклад освіти має розпочати тривалу дружню співпрацю з чинною НУО, що представляє інтереси громади, зокрема з питань освіти.

4. Продовжити практику використання передплатних мережевих інформаційних ресурсів для постійного аналізу пропозицій із проектною діяльністю:

✓ ГУРТ – info@gurt.org.ua;

✓ СК «Параграф»

Social Consulting Paragraf info@prgrf.com;

✓ **Клуб Сталого Бізнесу** – news@sbiz.club тощо.

5. Використовувати в роботі із зарубіжними школами-партнерами платформу **eTwinning Plus**, що вкрай важлива для розвитку міжнародного партнерства та формування європейського світогляду учнів і вчителів.

6. Розвивати дебатний рух в закладах загальної середньої освіти, приєднуватися до національних та міжнародних дебатних програм для школярів. Використовувати дебати як освітню технологію в процесі навчання.

7. Підтримувати та розвивати участь учнів в управлінні школою, прищеплювати демократичні цінності шляхом делегування прав та формування відповідальності за свій заклад освіти. Сприяти створенню учнями самоврядних організацій в школі.

8. Збільшити активність на краудфандингових платформах:

✓ **Спільнокошт** в Україні –

<https://biggggidea.com/>;

✓ **освітні краудфандингові проекти** –

<https://gofunded.org/>;
✓ <http://na-starte.com/>

9. Створити англомовні дублі сайтів закладів та сторінок у соціальних мережах, що полегшить комунікацію з іноземними партнерами.

Формування європейського виміру в середній освіті – довгий та непростий шлях, зумовлений не лише нормативною базою та матеріальним забезпеченням Нової української школи. Це

насамперед – формування цінностей та світогляду організаторів і учасників освітнього процесу.

Готовність учасників освітнього процесу до застосування базових позицій європейського виміру в щоденній практиці школи на засадах демократії, діалогу та відкритості в результаті забезпечить становлення Нової української європейської школи.

Рекомендовані ресурси:

1. Американський Дім, освітні проекти, пропозиції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.americahousekyiv.org/#home-pacific-section>
2. Британська Рада в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.britishcouncil.org.ua/exam/IELTS>
3. eTwinning Plus [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.etwinning.com.ua/>
4. Міжнародний фонд «Відродження» мережі фундацій Сороса [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.irf.ua/>
5. Київський ресурсний центр для викладачів англійської при посольстві США [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukraine.usembassy.gov/mobile/relo-resources.html>
6. Національний Еразмус+ офіс в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.erasmusplus.org.ua/pro-nas.html>
7. Освітні проекти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://irex.ua/>
8. Освітні проекти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.facebook.com/IREX-Ukraine-149873285077943/>
9. Освітні проекти з англійської мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.etrckiv.com/>
10. Рекомендація N R (99) 2 Комітету міністрів Ради Європи «Про середню освіту» [Електронний ресурс] : Рекомендація Комітету міністрів від 19 січ. 1999 р. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_738
11. Рекомендація (2001) 15 Комітету міністрів Ради Європи «Про викладання історії у XXI столітті в Європі» [Електронний ресурс] : Рекомендація Комітету міністрів від 31 жов. 2001 р. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_729
12. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» [Електронний ресурс] : Рекомендація Європейського Парламенту та Ради (ЄС) від 18 груд. 2006 р. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_975
13. Ресурсний центр Гурт (постійна підбірка нових програм та проектів з різних джерел) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gurt.org.ua/>
14. Сторінка міжнародного співробітництва Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/mizhnarodni-zvyazki/>
15. УВКБ ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unhcr.org.ua/uk/>
16. Фонд Петра Порошенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.facebook.com/PoroshenkoFoundation/info/?tab=page_info
17. Фонд Ріната Ахметова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fund.fdu.org.ua/>
18. Фонд Віктора Пінчука [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pinchukfund.org.ua/>
19. Фонд Східна Європа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eef.org.ua/ua/>
20. Фонд Конрада Аденауера в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kas.de/ukraine/ukr/>
21. Фонд ім. Генріха Бьолля [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.boell.org/uk>
22. Фонд ім. Фридриха Еберта [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fes.kiev.ua/new/wb/pages/ukrajinska/golovna.php>
23. ЮНІСЕФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unicef.org/ukraine/ukr/>
24. USAID Навчальні програми професійного зростання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ptp.ceume.org.ua/>

Мережеві платформи для краудфандинга:

1. Велика Ідея, Спільнокошт в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bigggidea.com/>
2. Освітній краудфандинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gofunded.org/>

Ольга Стягунова,
завідувач відділу дошкільної освіти Донецького облІППО,
кандидат педагогічних наук

УСТАЛЕНІСТЬ ТА СУЧАСНІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ РЕГІОНУ

Донеччина, як і вся Україна, на сучасному етапі переживає складний і в той же час цікавий період історичного розвитку та радикальних перетворень у галузі освіти, прагнучи вийти на рівень світових освітніх стандартів. Новий навчальний рік несе багато змін у систему загальної, початкової освіти, і дошкільня, як обов'язкова первинна складова системи безперервної освіти, не може залишитися осторонь. У Нову українську школу можна прийти лише з нового українського дитсадка! Отже, плануючи методичну та педагогічну діяльність на 2018-2019 навчальний рік педагогам-дошкільникам необхідно спиратися як на усталені пріоритети в дошкільній освіті, так і на сучасні здобутки науки й практики.

Провідні принципи української системи дошкільної освіти, за якими живе й дошкільня Донеччини, задекларовано в низці загальнодержавних нормативних документів, а саме: у Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI ст.), Законі «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Базовому компоненті дошкільної освіти тощо. Проектуючи роботу, необхідно керуватися регіональною Програмою розвитку освіти «Освіта Донеччини в європейському вимірі. 2017-2020 роки» та максимально враховувати положення нових законів, законопроектів і стратегічних освітніх документів, які прямо чи опосередковано будуть впливати на розвиток дошкільної освіти.

Звертаємо увагу, що в Листі Міністерства освіти і науки України від 18.06.2018 № 1/9-386 «Щодо особливостей організації діяльності закладів дошкільної освіти в 2018/2019 навчальному році» [14] наголошується на необхідності забезпечення академічної самостійності закладів дошкільної освіти (ЗДО) на принципах свободи слова, думки і творчості, та, що є пріоритетним – поширення знань та інформації. Саме знання законодавчої бази, сучасних методичних підходів, основних тенденцій в дошкільній освіті є основним компонентом професійного інтелекту педагога.

Професійний інтелект у психологічній науці тлумачиться як система специфічних особливостей інтелектуальної діяльності фахівця, що визначають ефективність його професійної діяльності, або ж як якісний аспект інтелектуальної діяльності фахівця, що визначає його високий професійний рівень; рівень розвитку професійного інтелекту визначає

успішність та результативність вирішення професійних завдань, що залежать від специфіки професійної сфери та діяльності людини в ній, а також визначає динаміку та успішність професійного становлення особистості в цілому [3]. Формування та розвиток професійного інтелекту педагога – основне завдання безперервної освіти.

У 2017-2018 навчальному році зусилля методичної служби полягали в науково-методичному та психологічному супроводі особистісно-професійного зростання педагогів дошкільної ланки як умови моделювання інноваційного простору ЗДО. Актуальність мети залишається й у новому, 2018-2019 навчальному році. Кожен навчальний рік несе в собі позитивні зміни, реформи, що впливають на якість дошкільної освіти, адже педагоги намагаються впроваджувати нове, сучасне, інноваційне. Але ми не повинні відмовлятися або нехтувати цікавими здобутками попередніх років. Саме це поєднання усталеного та сучасного дає прекрасний результат. Розглянемо сучасні тенденції забезпечення якості дошкільної освіти регіону, урахувавши усталеність та сучасність.

Усталеним напрямком забезпечення якості дошкільної освіти в нашому регіоні є національно-патріотичне виховання дошкільників. Його актуальність викликана не лише ситуацією, у якій перебуває область п'ятий рік поспіль, а й потребами суспільства в цілому. В області проводяться щорічні збори, де педагоги дошкільної галузі постійно презентують власний досвід щодо оновлення форм і підходів до роботи з дітьми в цьому напрямку: свята, розваги, заняття тощо. У кожному закладі створено відповідне розвивальне середовище. Проте звертаємо увагу методичних служб на необхідність ретельно переглянути наповнення та розташування «куточків» національно-патріотичного змісту, що містяться в кожній групі ЗДО. Адже неправильне або недоцільне наповнення цих розвивальних осередків призводить до того, що дітям байдуже, не цікаво. Відповідно до листа Міністерства освіти і науки України від 25.07.2016 № 1/9-396 «Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах» оформлення таких «куточків» потребує домірності й виваженості щодо розміщення там відповідно до віку дітей, вимог програм зразків символів і оберегів, народних іграшок, національного одягу, посуду, інших виробів народних майстрів, народних музичних інструментів, збірників літературного фольклору та ін. [9]. Наповнення й художнє оздоблення таких

осередків є більш мобільним порівняно з іншими, а тому повинно періодично переглядатися (не рідше ніж 1 раз на місяць) і частково змінюватися відповідно до тематичного планування роботи з національно-патріотичного виховання в конкретній групі, аби зберігати привабливість для дітей, бути дієвими. Більшість об'єктів (а краще майже всі) має бути зроблено дітьми або в сумісній діяльності з дорослим. Осередок треба розміщувати так, щоб діти мали змогу там діяти, грати. Бажано позбутися недоступних та небезпечних для дитячої діяльності крихких та ламких предметів, які можуть стати експонатами національного міні-музею закладу, а не просто бути набридлим предметом на полиці.

При ознайомленні дітей з державними символами України – прапором, гербом використовуються як друковані наочні зразки, так і виготовлені разом із дітьми за допомогою різних технік зображувальної діяльності. З метою привернення дитячої уваги та закріплення вивченого матеріалу рекомендуємо змінювати експозиції не рідше двох разів на місяць, залежно від теми дня, тижня, пори року тощо. Роботи, що вже були експонатами національно-патріотичного осередку, необхідно використовувати повторно – на виставках у коридорах дитсадків, застосовувати для оформлення стіннівок, плакатів, колажів для виховних заходів, до визначних дат, подій, свят. Найкраще – в подальшому передати такі роботи через волонтерські організації захисникам України.

Неприпустимим є захаращення куточків теками, файлами з інформацією (часто незрозумілою та недоступною для дітей), краще розмістити книжки-малюки або міні-енциклопедії, зроблені дітьми з педагогами або батьками про сучасні здобутки України та її минуле, власноруч виготовленими дидактичними іграми. Національно-патріотичний осередок у групі ЗДО є елементом розвивального середовища та створений із дітьми та для дітей!

У контексті національно-патріотичного виховання й у світлі останніх нормативних документів підсилюється увага щодо зміцнення державного статусу української мови. Згадаємо, що діти нашого регіону перебувають у стихійному двомовному оточенні (сім'я, дошкільний заклад, повсякденне спілкування, ЗМІ тощо). Говорячи рідною мовою (чи мовою спілкування батьків), вони щодня чують українську, яку добре розуміють уже в 3-4 роки. Подібність російської та української мов неминуче веде до змішування мов, тобто інтерференції. За відсутності контролю помилки закріплюються, автоматизуються й це призводить до створення «суржику», що не є бажаним. Отже, організовуючи заняття з дошкільниками, треба не забувати про білінгвальне середовище нашого регіону та керуватися вимогами Базового компоненту, методики навчання дітей української мови в ЗДО національних спільнот [1] та не забувати, що мовою можна оволодіти лише за

умови її систематичного вивчення.

Ще один усталений напрямок – забезпечення наступності в роботі дошкільної та початкової освіти. З переходом загальної середньої освіти на нові терміни, структуру та зміст навчання актуалізується питання пошуку шляхів забезпечення цілісного розвитку особистості на різних рівнях освіти. Неперервність здобуття людиною освіти є можливою за умови реалізації принципів перспективності й наступності між суміжними рівнями освіти. Психологічно виваженому та успішному для дитини переходу від дошкільної до початкової освіти сприятимуть об'єднані зусилля педагогічних колективів закладів дошкільної та загальної середньої освіти, батьківської громадськості. Забезпечення наступності змісту дошкільної та початкової освіти, аналіз Базового компонента дошкільної освіти щодо відповідності вимогам концептуальних засад реформування Нової української школи, доцільність використання вчителями під час першого (адаптаційно-ігрового) циклу початкової освіти досвіду роботи педагогів закладів дошкільної освіти зі старшими дошкільниками – актуальні питання для сумісного обговорення педагогами перших освітніх ланок на методичних заходах, організованих методичними службами міст (районів, ОТГ).

Обговорюючи відповідність Базового компонента дошкільної освіти України (БКДО) вимогам Концептуальних засад реформування «Нова українська школа» щодо наступності змісту дошкільної та початкової освіти, доречно відзначити, що освітні лінії, включені до інваріантної та варіативної складових стандарту, дають змогу забезпечити належний рівень соціально-особистісного розвитку дітей дошкільного віку в структурі неперервної освіти та передбачають опанування вміннями й навичками, необхідними для подальшого навчання в початковій школі, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно й у групі. Зміст БКДО передбачає інтеграцію освітніх ліній – і саме на засадах інтеграції різних освітніх галузей ґрунтується базовий навчальний план початкової освіти, що відображено в Типових освітніх програмах.

Доцільним буде створення плану заходів або дорожньої карти щодо забезпечення наступності та послідовності в роботі дошкільної та початкової освіти, керуючись «Планом заходів на 2018 рік щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти», розробленим Міністерством освіти і науки України та Інститутом модернізації змісту освіти [5].

Відповідно до листа Міністерства освіти і науки України від 19.04.2018 № 1/9-249 «Щодо забезпечення наступності дошкільної і початкової

освіти» [12] методична робота у закладах дошкільної та початкової освіти (або відповідних структурних підрозділах закладу освіти) має здійснюватися за інформаційно-просвітницьким і практичним напрямками. Педагогів дошкільної ланки необхідно знайомити з Концептуальними засадами реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» шляхами збереження субкультури дошкільного дитинства та протистояння задидактизованості та перетворенню дитсадку на філію школи для малюків.

Застерігаємо від надмірної інтенсифікації інтелектуального розвитку дітей, до якої схиляються окремі педагоги закладів дошкільної освіти, аргументуючи це попитом батьків щодо необхідності підготовки дитини до навчання у школі. Наголошуємо, що Державним стандартом початкової освіти навчання дитини писемного мовлення (читання, письмо) передбачено в початковій школі. Разом із тим, неприпустимо штучно уповільнювати індивідуальний темп розвитку дитини без задоволення інтересів і потреб старших дошкільників. Доцільною є організація освітнього процесу, орієнтованого на зону найближчого розвитку дитини [12, с. 3]. У центрі уваги педагогів-дошкільників має бути забезпечення кожній дитині перед вступом до школи мінімального освітнього ядра та створення передумов для її безболісної адаптації до нового соціального середовища на основі сучасних критеріїв, форм і методів підготовки до школи, адекватних віковій дитині.

Особливої уваги заслуговує взаємодія педагогів ЗДО з батьками майбутніх першокласників. Необізнаність батьків із Концепцією Нової української школи, порядком вступу до першого класу призводять до тривожної ситуації в родині та залякування дітей. Особливо батьків непокоїть розподіл початкової освіти на два цикли, зміст адаптаційно-ігрового періоду. Непокоїть батьків і питання про те, як можна навчити дитину грамоти в ігровій формі читання «від тексту до букви». Це призводить до того, що батьки вимагають від вихователів навчити дитину читати й писати. Отже, взаємодія з батьками майбутніх першокласників у контексті забезпечення наступності між дошкільним і початковою освітою набуває цього навчального року неабиякої актуальності.

У роботі з дітьми старшого дошкільного віку, які підуть до Нової української школи, недоцільно використовувати термін «підготовка дитини до школи», адже програма початкової школи не передбачає якихось особливих умов та навичок у майбутніх учнів. Сучасне трактування якісного багатокомпонентного змісту дошкільної освіти передбачає широкий спектр проблем соціалізації дітей, а також трудового виховання, залучення їх змалку до колективних видів діяльності, формування працелюбності й відповідальності, без

чого неможливе органічне входження малюка в довкілля. Важливо також спрямувати зусилля педагогів та батьків на пробудження в дітей із ранніх років гуманних почуттів, ознайомлення з моральними нормами та правилами, морально-естетичними цінностями, формування навичок моральної поведінки у світі людей, речей і природи. Зусилля педагогів краще спрямувати на формування життєвих компетенцій відповідно до віку та особливостей розвитку малюків.

У контексті цього рекомендуємо організовувати освітній процес із дітьми 5-6 років за освітньою програмою «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку [4], основним концептуальним принципом якої є діяльнісний підхід. Матеріал програми узгоджений із положеннями Базового компонента дошкільної освіти, сприяє створенню фундаменту успішності дитини в умовах Нової української школи та спрямований на реалізацію особистісно орієнтованої моделі освітнього процесу. Головною метою діяльності вихователя в програмі визначено змістовну організацію життєдіяльності дошкільників у специфічних видах дитячої діяльності.

Нова українська школа (НУШ) – це школа, до якої приємно ходити учням. Але й український дитсадок – заклад, у якому комфортно та цікаво всім, без винятку. Тож під посиленою увагою – діти з особливостями розвитку. Організуючи роботу інклюзивних груп, слід ретельно ознайомитися з Примірним положенням про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти [10]. Адже створити належні умови може лише команда однодумців. І якщо на сьогодні у дитсадку немає вихованців, які потребують особливого підходу, це не означає, що завтра якась родина не обере цей заклад, як найкращий для свого малюка. І команда має запрацювати одразу, тобто бути готовою до таких змін. Отже, вивчення й обговорення цього документа, створення алгоритму діяльності фахівців у разі потреби – стратегія роботи ЗДО в умовах сьогодення.

Одним із актуальних напрямків для нашого регіону є інформаційна безпека дитини дошкільного віку. Інформаційна безпека – це стан захищеності дітей, за якого відсутній ризик, пов'язаний із заподіянням інформацією, зокрема тієї, яка поширюється в мережі Інтернет, шкоди здоров'ю, фізичному, психічному, духовному й моральному розвитку. Таку захищеність дитині мають забезпечити, передусім держава, а також сім'я і дошкільний заклад як перші й найбільш важливі інститути соціалізації. На сьогоднішній день педагого-дошкільник має бути обізнаний у таких питаннях, як: негативні форми та способи впливу інформаційно-комп'ютерних технологій та методи захисту від них; правила та норми використання різних видів ЗМІ;

знати види залежної поведінки дітей і основні методи роботи щодо їх запобігання та усунення. А також пам'ятати, що дорослі, в тому числі й педагоги, найчастіше і є джерелом інформаційної небезпеки для дитини!

Отже, з метою забезпечення інформаційної безпеки дошкільників педагоги мають організувати систематичну роботу з їхніми батьками в таких формах: роз'яснювальна робота щодо негативного впливу надмірного використання медіа на здоров'я дітей та заходи мінімізації цього впливу; роз'яснювальна робота щодо необхідності встановлення чіткого режиму дня дошкільників і обов'язкового його дотримання; підвищення загальної комп'ютерної грамотності батьків шляхом проведення регулярних бесід про тенденції розвитку сучасних комп'ютерних технологій та їх позитивні й негативні фактори; інформування батьків про способи контролю за діяльністю дітей у мережі Інтернет та способи уникнення комп'ютерної залежності тощо.

Ще одна небезпека, яка часто підстерігає дитину в дошкільному закладі – надмірність сенсорних подразників, що містяться в розвивальному середовищі. Кожен педагог намагається зробити неповторно насиченим простір групової кімнати, використовуючи величезну кількість матеріалів, кольорів, форм, предметів. Різнокольорові килими, строкаті шпалери, барвисті іграшки розвивальних зон, яскравий дидактичний матеріал, розфарбовані меблі, модне декорування, загадкова темрява макету сонячної системи, різноманітність рослин фітоцентру, хмарки та сонечка, що звисають з плафонів – це часто щоденне оптичне агресивне поле оточення дитини в дитсадку. Така величезна кількість сенсорних подразників та непоміркваність у їх розташуванні, на думку психологів, має негативний вплив на психіку дитини, часто призводить до некерованої агресії, повільної адаптації. Важливим питанням під час вибору кольору для оформлення кімнати, у якій перебувають діти тривалий час є його насиченість та вік малюка. Дітям раннього віку психологи рекомендують добирати кольори пастельних заспокійливих відтінків, із 3-4 років – природні кольори, але перевагу надати світлим відтінкам кольорів. Доречним буде вивчення питання раціональної організації розвивального середовища (соціального, природного, ігрового, предметного) та максимальне використання його можливостей для повноцінного та збалансованого розвитку дитячої особистості, сенсорного супроводу кожної вікової групи дітей у педагогічних колективах та зміна ставлення до цього, без перетворення групової кімнати на дидактичні «джунгли». Об'єкти розвивального середовища можуть бути як постійними, так і тимчасовими, тобто виставлятися періодично в обумовлений освітніми цілями час.

Звертаємо увагу, що організація та планування

роботи методичного кабінету закладу дошкільної освіти повинні керуватися Наказом МОН України № 372 «Про затвердження Примірною положення про методичний кабінет закладу дошкільної освіти» від 16.04.2018 р. [8]. Рекомендуємо методичним службам, плануючи роботу на 2018-2019 навчальний рік, доцільним буде ознайомити методистів педагогічних колективів із новітніми тенденціями дошкільної галузі: із альтернативною програмою «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт» [15], із особливостями та принципами універсального дизайну за організації інклюзивної освіти [2, 6, 11], із примірним переліком ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти [7].

Підсумовуючи вищезазначене, рекомендуємо таке:

Методистам ММК(РМК):

1. звернути увагу на організацію роботи та наповнення методичних кабінетів закладів дошкільної освіти відповідно до нормативних вимог;
2. сфокусувати увагу на систему національно-патріотичного виховання в місті (районі), розробивши відповідно до вимог регіональної Програми розвитку освіти «Освіта Донеччини в європейському вимірі. 2017-2020 роки» модель національно-патріотичного виховання дошкільників на засадах краєзнавства та педагогіки сталого розвитку, яка стане підґрунтям регіональної моделі;
3. ретельно переглянути підходи до організації розвивального, національно-патріотичного середовища в закладах дошкільної освіти;
4. підвищити увагу на правильність використання дошкільними закладами методики навчання дітей української мови, особливо її практичної складової;
5. спрямувати зусилля педагогів на забезпечення наступності в роботі дошкільної та початкової освіти на концептуальних засадах реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа»;
6. сприяти інформаційній безпеці дитини;
7. удосконалювати методичну роботу, стимулювати цілеспрямоване безперервне підвищення рівня професійної компетентності та формування професійного інтелекту педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

Керівникам, вихователям-методистам, заступникам директорів закладів дошкільної освіти:

1. організувати роботу методичного кабінету відповідно до Наказу МОН України № 372 «Про затвердження «Примірного положення про методичний кабінет закладу дошкільної освіти» від 16.04.2018 р.;
2. ретельно вивчити та обговорити в педагогічних колективах зміст останніх нормативних документів, що регламентують роботу дошкільної галузі та питання організації розвивального, національно-патріотичного середовища для дітей певних вікових категорій, прийняті рішення впроваджувати в практику;
3. організувати методичні заходи з обміну досвідом педагогів щодо навчання дітей української мови;
4. ознайомити педагогів із Концепцією реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», розробити план заходів або дорожньої карти щодо забезпечення наступності та послідовності в роботі конкретного закладу дошкільної освіти та конкретної початкової школи;
5. організувати просвітницьку роботу серед педагогів та батьків щодо інформаційної безпеки дитини.

Вихователям ЗДО:

1. спрямувати свої педагогічні зусилля на створення розвивального середовища в групових кімнатах на принципах вікової відповідності, дидактичної доцільності, природовідповідності, урахування зони найближчого розвитку дитини тощо;
2. включити у план взаємодії з батьками різноманітні заходи – батьківські збори, консультації, «батьківські школи» тощо, на яких знайомити зі змінами в освіті як дошкільної ланки, так і початкової, забезпечуючи тим самим компонент наступності;
3. сприяти забезпеченню інформаційної безпеки дитини;
4. не забувати що самоосвіта сприяє формуванню професійного інтелекту та допомагає педагогу відчувати себе справжнім професіоналом.

Отже, задовольнити нинішні запити суспільства зможе лише висока якість дошкільної освіти, що забезпечить сьогочасний рівень навчання та виховання дітей, ґрунтуючись на гуманістичних концепціях виховання та враховуючи усталені пріоритети й сучасні досягнення в дошкільній науковій та методичній площинах.

Список джерел:

1. Богуш А.М. Навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах національних спільнот : програма та навчально-методичний посібник / А.М.Богуш. – Тернопіль : Мандрівець, 2016. – 136 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditej/12navchannya-ditej-ukrmovi-v-dnz-naczspilnot-bogush.pdf
2. Доступність та універсальний дизайн: навчально-методичний посібник / Азін В.О., Грибальський Я.В., Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В. – К. 2013. – 128 с.
3. Мельничук О.Б. Професійний інтелект як проблема психології / О.Б.Мельничук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. – Херсон, 2015. – Випуск 1. Том 2. – С.95-99.
4. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н.В. Гавриш, Т.В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. – К. : Українська академія дитинства, 2017. – 80 с
5. План заходів на 2018 рік щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/nastupnis_t/plan%20zahodiv.docx
6. Принципи універсального дизайну : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ud.org.ua/publikatsiji/11-printsipi-universalnogo-dizajnu>
7. Про затвердження «Примірного переліку ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти» : Наказ МОН України від 19 грудня 2017 року № 1633. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : imzo.gov.ua/2017/12/20/nakaz-mon-vid-19-12-2017-1633-pro-zatverdzhennya-prymirnoho-pereliku-ihrovoho-ta-navchalno-dydaktychnoho-obladnannya-dlya-zakladiv-doshkilnoji-osvity/
8. Про затвердження «Примірного положення про методичний кабінет закладу дошкільної освіти» : Наказ МОН України від 16.04.2018р. № 372 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/60597/
9. Про організацію національно-патріотичного виховання у дошкільних навчальних закладах : Лист МОН України від 25 липня 2016 року № 1/9 – 396. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kievskiy-ruo.edu.kh.ua/Files/downloads/1_9-396.pdf
10. Про затвердження «Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу

